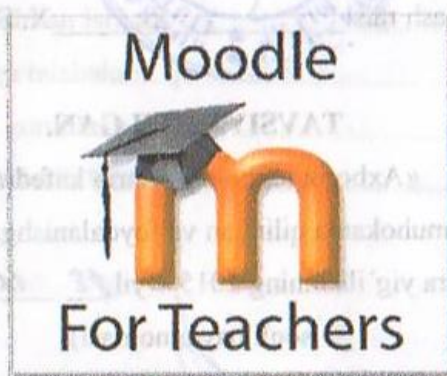

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
ANDIJON MASHINASOZLIK INSTITUTI**

**“MOODLE TIZIMI VA UNDAN FOYDALANISHNI
O'RGANISH” BO'YICHA**

**USLUBIY
QO'LLANMA
(PROFESSOR-O'QITUVCHILAR UCHUN)**

Andijon-2015

TASDIQLANGAN

Andijon mashinasozlik instituti

quv-uslubiy kengashi yig'ilishida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

(Kengashning 2015 yil

18.11

dagi 2-sonli bayonnomasi)

Kengash raisi

2

Q. Ermatov

TASDIQLANGAN

Aviomatika va elektromechanika fakulteti kengashi yig'ilishida

muhokama qilingan va tasdiqlangan.

(Kengashning 2015 - yil

18.11

dagi 4-sonli bayonnomasi)

Kengash raisi

X. Barimsaqov

TAVSIYA ETILGAN.

«Axborot texnologiyalari» kafedrasida

yig'ilishida muhokama qilingan va foydalanishga tavsiya etilgan.

(Kafedra yig'ilishining 2015 - yil 28.10

dagi 3-sonli bayonnomasi)

Kafedra mudiri

X. Barimsaqov

Tuzuvchilar:

dots. A.E. Teshabayev – Andijon mashinasozlik instituti rektori.

M. Jo'raxonov – O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i.

J. Axmadaliyev – «Axborot texnologiyalari» kafedrasida assistenti.

Taqrizchilar:

G. Tojiboyev – «Axborot texnologiyalari» kafedrasida dotsenti,

A. Medatov – Andijon davlat universiteti «Axborot texnologiyalari» kafedrasida dotsenti.

I. LMS TIZIMLARI VA ULARNING TAVSIFI

- 1.1. Masofaviy o`qitish tizimi haqida dastlabki tushunchalar. 5
- 1.2. LMS tizimlari fuksiyalari va ularning taxlili. 7

II. MOODLE TIZIMI NAZARIY ASOSLARI.

- 2.1. MOODLE tizimi va uning tarixi. 14
- 2.2. Shaxsiy kabinet yaratish va dastlabki sozlash. 15
- 2.3. Kurs elementlari bilan tanishish. 21

III. MOODLE TIZIMI BILAN ISHLASH

- 3.1. Kurs yaratish va uni sozlash. 30
- 3.2. Kurs elementlari bilan ishlash. 40
- 3.3. Yaratilgan kursga talabalarni qo`shish. 51
- 3.4. Kursga oqim va guruhlar qo`shish. 53

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR..... 58

KIRISH

Texnika fanlarining asosiy vazifasi turli jarayonlarni mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish metod va vositalarini yaratishdir. O'z xususiyatlariga ko'ra, ma'lumotlar bilan bajariladigan ishlarni avtomatlashtirish boshqa jarayonlarni avtomatlashtirishdan tubdan farq qiladi. Bu sinf masalalari bilan ishlash uchun maxsus qurilmalaridan hamda dasturiy mahsulotlaridan foydalaniladi. Ma'lumotlarga avtomatlashgan ishlov berishga mo'ljallangan maxsus qurilmalar hisoblash texnikasi, maxsus dasturiy vositalari esa boshqaruv tizimlar deb yuritiladi.

Bugungi kunda talabalarga sifatli ta'lim berishni tashkil qilishda ilmiy-texnika taraqqiyoti mahsuli bo'lgan zamonaviy axborot texnologiyalari va uning moddiy asosi kompyuterlar xizmatidan keng foydalanib elektron darslik va qo'llanmalar tashkil etish va internet manbalaridan hamda masofadan o'qitishning dasturiy vositalaridan foydalanish davr talabi bo'lib qolmoqda.

Aynan shu maqsadda axborot texnologiyalaridan foydalanish, mutaxassislarning umumiy ma'lumoti va kasbiy tayyorgarligining sifatini oshirish uchun jahon andozalariga javob beruvchi axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tadbiq etish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

LMS tizimlari zamonaviy axborot texnologiyalari va masofaviy ta'lim tizimini tashkil etishi mumkin bo'lgan zamonaviy texnologiyalaridan biridir. Yangi texnologiyalar negizida (masalan, "**Moodle**" tizimida) individuallashtirilgan ta'lim metodikasini ishlab chiqish, talabaning bilimlarini shakllantirish va takomillashtirish hamda egallagan bilim darajasini aniqlash kabi vazifalar hal qilinadi. Ta'lim jarayonida masofali o'qitish texnologiyalaridan foydalanish ta'lim mazmuni, shakllari va usullarining ijobiy o'zgarishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

I. LMS TIZIMLARI VA ULARNING TAVSIFI 1.1. Masofaviy o`qitish tizimi haqida dastlabki tushunchalar.

Ma'lumki, har bir ta'lim muassasasi o'z ta'lim jarayonini boshqarish uchun zamonaviy texnologiyalardan kelib chiqqan holda, o'zining virtual axborot ta'lim muhitini yaratishga harakat qiladi. Hozirgi vaqtga kelib, virtual axborot ta'lim muhitini yaratishning hojati qolmagan, chunki **Web** muhitiga moslashgan har xil turdagi dasturiy majmualar jonkuyar dasturchi va ta'lim sohasida ishlab kelayotgan xodimlarning hamkorlikda ishlashlari, shuningdek, ta'limga yo'naltirilgan fondlar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi natijasida, erkin va ochiq kodli dasturiy ta'minotlar yaratilgan.

Bu o`quv modulimizda masofaviy ta'lim jarayonini tashkillashtirish imkoniyatini beruvchi erkin va ochiq kodli dasturlar majmuasining tahlili keltiriladi. O`quv modulida keltirilgan dasturiy majmualar tahlili ko`p yillar davomida olib borilgan ilmiy-tadqiqotlar natijasidir.

**Masofaviy o`qitish** – eng yaxshi an'anaviy va innovatsion metodlar, o`qitish vositalari va formalarini o'z ichiga olgan sirtqi va kunduzgi ta'lim singari axborot va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim shaklidir.

**Masofaviy o`qish** – bu yangi axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya texnologiyalari va texnik vositalariga asoslangan ta'lim tizimidir. U ta'lim oluvchiga ma'lum standartlar va ta'lim qonun-qoidolari asosida o`quv shart-sharoitlari va o`qituvchi bilan muloqotni ta'minlab berib, o`quvchidan ko`proq mustaqil ravishda shug`ullanishni talab qiluvchi tizimdir. Bunda o`qish jarayoni ta'lim oluvchini qaysi vaqtda va qaysi joyda bo`lishiga bog`liq emas.

Masofaviy ta'lim – masofadan turib o`quv axborotlarini almashuvchi vositalarga asoslangan, o`qituvchi maxsus axborot muhit yordamida, aholining barcha qatlamlari va chet ellik ta'lim oluvchilarga ta'lim xizmatlarini ko`rsatuvchi ta'lim majmuasidir.

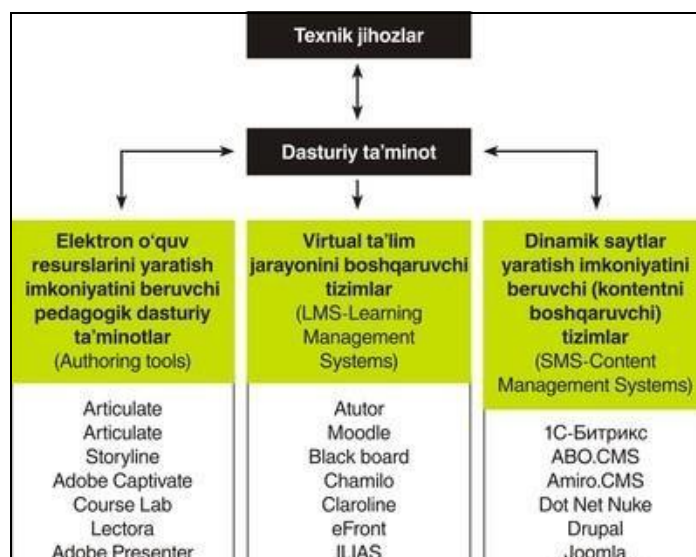
**Masofaviy o`qitish tizimi** – masofaviy o`qitish shartlari asosida tashkil etiladigan o`qitish tizimi. Barcha ta'lim tizimlari singari masofaviy o`qitish tizimi o`zining tarkibiy maqsadi, mazmuni, usullari, vositalari va tashkiliy shakllariga ega.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim jarayonida (xususan, masofaviy ta'lim jarayonini) qo'llash asosan ikki xil ko'rinishda amalga oshiriladi. Birinchi sharti bu texnik jihozlar bo'lsa, ikkinchi sharti esa maxsus dasturiy ta'minotlar bilan ta'minlanganligidir.

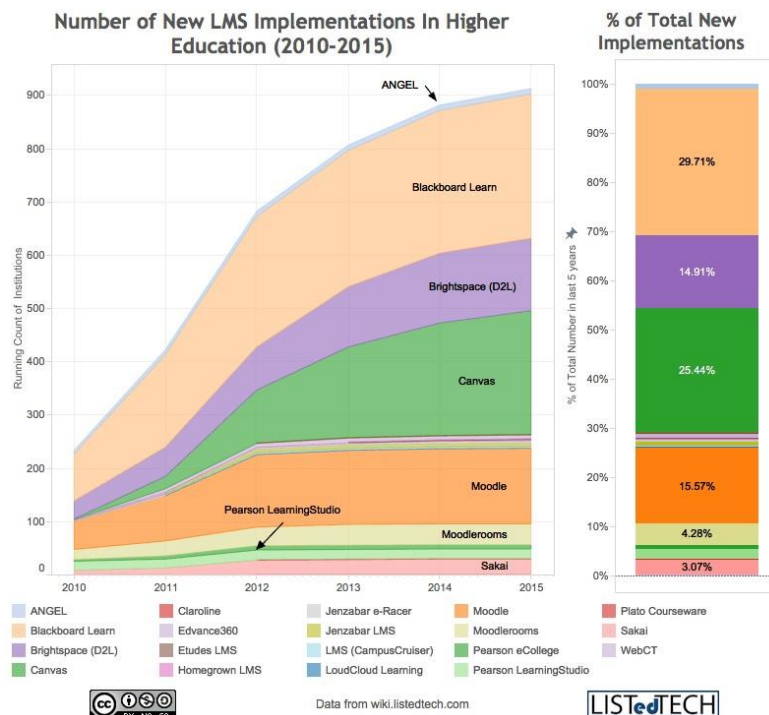
Texnik jihozlar bilan ta'minlanganlik: kompyuterlar, tarmoq qurilmalari, yuqori tezlikdagi internet tarmoqlari, videokonferensiya jihozlari va hokazo.

Dasturiy ta'minotga mavjud qurilmalarni ishlatadigan dasturiy ta'minotlardan tortib shu soha uchun mo'ljallangan dasturlar to'plami kiradi.

So'nggi yillarda G'arbda ta'lim tizimini boshqarishda qo'llanib kelinayotgan Internet yoki Intranet tarmog'i orqali elektron shakldagi ta'lim turi **Elearning** (elektron ta'lim) atamasi bilan kirib keldi. Elektron ta'lim — axborotkommunikatsiya texnologiyalari asosidagi ta'limning turli ko'rinishlarini anglatuvchi keng tushunchadir. Elektron ta'limni tashkillashtirishning ko'pgina manbalari orasidan quyidagilarni ko'rsatish mumkin: Mualliflik dasturiy mahsulotlari (**Authoring tools**), Virtual ta'lim jarayonini boshqaruvchi tizimlar **LMS (Learning Management Systems)**, Ichki kontentni boshqaruvchi tizimlari **CMS (Content Management Systems)**.

1-rasm. Elektron ta'limni tashkillashtirishda ishlatiladigan dasturiy ta'minotlar strukturasi

2-rasm. LMS tizimlarning ta'lim bozoridagi statistikasi

1.2. LMS tizimlari fuksiyalari va ularning taxlili.

LMS/LCMS tizimlari elektron ta'limni (masofaviy ta'lim jarayonini) tashkil etishning asosiy funksiyalarini o'z ichiga oladi. Bunday funksiyalar qatoriga o'quvchilarning (o'qituvchilarning, kurs yaratuvchi pedagoglarni va boshqalarni) ro'yxatga olish, foydalanuvchilarni o'quv kurslardan chetlashtirish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish muhitini yaratish, o'quvchi va o'qituvchilarning o'zaro individual yoki guruh bo'lib, hamkorlikda ishlashini (**Web2** elementlarini ishlatish orqali) tashkil etish, guruhlar yaratish va ularni boshqarish, oraliq, joriy va yakuniy nazoratlarni tashkillashtirish va elektron nazorat turlarini yaratish (elektron nazorat turlariga yopiq turdagi test, ochiq turdagi nazorat, moslikni topishga oid, ketmaketlikni to'g'ri joylashtirish, bo'sh qoldirilgan joyni to'ldirish va boshqa turlari kiradi), har xil turdagi ijtimoiy so'rovlarni tashkillashtirish, o'quvchilarning bilim darajasini monitoring qilish, sertifikatlar (diplomlar) berish imkoniyati, elektron axborot resurslarini (elektron kutubxonalar) tashkillashtirish, elektron o'quv resurslarini eksport/import qilish imkoniyatlari, tizim foydalanuvchilarining (o'quvchilar, o'qituvchilar (tyutorlar), kurs yaratuvchi pedagoglarning) tizimga qachon, qancha vaqt davomida o'quv kontentlar bilan tanishganligi, qaysi **IP**-manzil orqali kirganligini (bu esa qaysi

davlatdan tizimga kirganligini aniqlashga yordam beradi), brauzer va qaysi operatsion tizim orqali kirganligi, tizimda mavjud foydalanuvchilarning faolligini maxsus grafiklar orqali monitoring qilish imkoniyati, o`qituvchi (tyutor yoki elektron kurs yaratuvchi pedagoglar) tomonidan elektron o`quv-resurslarini yaratishi, **Authoring tools**larda **SCORM**, **TinCan** yoki boshqa standartlar asosida yaratilgan elektron o`quv resurslarini yuklashi, o`quvchilarning boshqa o`quvchilar/o`qituvchilar bilan (**Chat**, **Forum**, videokonferensiya, umumiy elektron doskalar yoki tizimning ichki/tashqi xabarlar almashish moduli orqali) muloqotini tashkillashtirish, o`quv jarayonida bo`ladigan yangiliklarni barcha foydalanuvchilarga ommaviy xabar yuborib turuvchi modullarning mavjudligi, iqtisodiy va marketingga oid operatsiyalarni boshqarish va boshqa imkoniyatlarni sanab o`tish mumkin.

Quyida masofaviy ta'lim jarayonini tashkillashtirish imkoniyatini beruvchi erkin va ochiq kodli **LMS** dasturiy majmualarning nomlari va ularning asosiy imkoniyatlari bo'yicha ma'lumotlarni bayon qilamiz. **Atutor** — Ochiq kodli ta'lim jarayonini boshqaruvchi **LMS** tizimi hisoblanadi. Tizimda mavjud o`qitish modullari: **Forums**, **Materials**, **Messenger**, **Chat**, **Exercises**, **Group work**, **Student tracking** va boshqa modullari mavjud. Tizim bir necha standartlarni qo`llab-quvvatlaganligi sababli, internet orqali jismoniy nuqsonga ega bo`lgan o`quvchi-talabalar tizim orqali o`quv resurslardan foydalanishlari mumkin. Xususan, ko`zi ojiz talabalar maxsus web-ilovalar orqali tizimga bog`langan holda o`quv kontentdagi so`zlarni audio formatga o`tkazgan holda tinglashi mumkin.

Chamilo – tizimi ham boshqa **LMS** tizimlari singari **IMS(IMS Content Packaging, IMS QTI)** va **SCORM** standartlarini qo`llab-quvvatlaydi. Tizim krossplatformali hisoblanib, barcha operatsion tizimlarda ishlaydi. **GPLv3** litsenziyasi asosida ish yuritadi. Bu tizimda kurslarni tashkillashtirishda **sessiya** nomli qo`shimcha moduli mavjud bo`lib, ma'lum kurslar yakuni bo'yicha lokal imtihon aratish imkonini beradi. Shuningdek, hisobot bo`limi orqali esa kurslar, imtihonlar va foydalanuvchilarning holati bo'yicha hisobot yaratiladi. **Chamilo** tizimida modullarning imkoniyatlari yildan-yilga takomillashib bormoqda. Xususan, hozirgi kunga kelib qolgan **LMS** tizimlarida mavjud modullarga qo`shimcha bo`lgan ochiq

muloqot va videokonferensiya tashkil etish hamda taqdimot yaratish imkoniyatlari modullari ishlab chiqildi.

OLAT (Online Learning And Training) – tizimni ishlab chiqarish 1999-yil **Syurix** universitetida yaratila boshlangan, 2004-yildan boshlab dastur kodi ochiq kodlikka o'tdi. Hozirga kelib, tizimdan 50 000 ga yaqin foydaluvchi va 50 ga yaqin tashkilot foydalanib kelmoqda. Boshqa **LMS** lar singari **IMS (IMS Content Packaging, IMS QTI)** va **SCORM** standartlarni qo'llab-quvvatlaydi. **OLAT** dasturiy majmuasida mavjud o'quv modullari quyida keltirilgan: **Content managing, Forums, File discussions, Quizzes with different kinds of questions, Wikis, Blogs, Podcast, Surveys, Chat** va boshqa modullari mavjud. **Apache License 2.0** asosida foydalanish mumkin. **OLAT** tizimini ishlatish uchun talab etiladigan dasturiy majmualar: **Java SDK, Tomcat Servlet Engine**, ma'lumotlar omboridan **MySQL** yoki **PostgreSQL**. **OLAT** dasturiy majmuasida foydalanuvchilar (administrator, o'qituvchi, o'quvchi) rollaridan foydalanishlari mumkin.

Dokoes – Clarolinening 1.4.2 versiyasidan ajralib chiqqan yangi dasturiy majmua hisoblanadi. **Dokoes Claroline** platformasini ishlab chiqqan dastlabki ishchi guruh bir necha a'zolarining ish mahsuli bo'lib, ular ta'lim muassasalari uchun yaratilgan **Claroline** tizimidan farqli ravishda, davlat korxonalarining ishchi xodimlariga moslashtirishni maqsad qilishdi va amalga oshirishdi. **Dokoes** dasturiy majmuasining 2 turdagi versiyalari ishlab chiqarilgan, ular **Dokoes Free** – bepul va **Dokoes Pro** – bepul bo'lmagan, qo'shimcha modullarga ega bo'lgan dasturiy paketlaridir. Lekin **Dokoes Free** versiyasi yordamida ta'lim jarayonini tashkillashtirish uchun kerak bo'ladigan barcha o'quv modullari mavjud. Tizimning mavjud o'quv elementlaridan va o'qitish modullaridan ta'lim muassasalarida ham foydalanish mumkin. Hozirgi vaqtda **LMS** larining ko'pchiligi ijtimoiy tarmoqlardagi mavjud g'oya asosida o'zlarining ishchi muhitlarini shunday tarmoqlarga moslashtirmoqda. Shunga ko'ra, bu tizimda ham ijtimoiy tarmoq elementlari keng kiritilgan. Yuqorida keltirilgan **LMS** tizimlari singari **Dokoes** dasturiy majmuasi ham **SCORM** standartini qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa ushbu standartni

qo'llabquvvatlaydigan boshqa **LMS** tizimlariga o'quv kurslarini eksport/import qilish imkoniyatini beradi.

Sakai – dunyoning ko'pgina ta'lim muassasalarida keng foydalanib kelinayotgan navbatdagi ochiq kodli **GNU GPL** litsenziyasi asosida erkin tarqatiluvchi dasturiy majmua hisoblanadi. Boshqa **LMS** tizimlaridan farqi shundaki, tizim to'liq **JAVA** tilida yozilgan. Shu sababli tizim kross-platformali hisoblanadi. **Sakai** dastur majmuasining o'zida ma'lumotlar ombori mavjud bo'lib, agar foydalanuvchilar soni kam bo'lsa, tizimning ichki ma'lumotlar omboridan foydalanish mumkin. Agar foydalanuvchilar soni ko'p bo'lsa, u holda **MySQL** yoki **Oracle** ma'lumotlar omborida ishlashi mumkin. **Sakai** dastur majmuasida ta'lim jarayonini boshqarish imkoniyatini beruvchi quyidagi umumiy modullar mavjud:

- ✓ **Announcements** (E'lonlar) – tizim foydalanuvchilariga tegishli e'lonlarni yetkazish uchun xizmat qiladi;
- ✓ **Drop Box** (Fayllar almashinuvi) – talabalar/o'qituvchilar va o'qituvchilar/talabalar o'rtasida (shaxsiy) hujjatlar almashinuvini ta'minlashga xizmat qiladi;
- ✓ **Email Archive** (Elektron pochta arxivi) – bu modul orqali tizimdagi foydalanuvchilarning pochta xabarlarini tizimning arxiv pochtasida saqlanadi;
- ✓ **Resources** (Resurslar) – tizim ichidagi foydalanuvchilar o'zlarining o'quv resurslarini saqlashlari va ularni jamoaga e'lon qilish imkoniyati;
- ✓ **Chat Room – on-line** ravishda tizim ichidagi foydalanuvchilar o'rtasida aloqani o'rnatish muhiti;
- ✓ **Forums** – biror-bir mavzu bo'yicha diskussiya mavzularini ochish mumkin. **On-line** muloqotdagi chatdan farqli ravishda bu modul orqali **off-line** ravishda muammoli vaziyatlarni tahlil qilish mumkin;
- ✓ **Message Center** (Xabarlar markazi) – tizim foydalanuvchilari o'rtasida ichki xabarlar almashish moduli;
- ✓ **News/RSS - RSS** dinamik yangiliklarini o'zingizning kompyuteringizga eksport qilish imkoniyati;

- ✓ **Poll tool** (So`rovlar o`tkazish) – tizim ichida har xil so`rovlar o`tkazish imkoniyati;
- ✓ **Presentation** (Prezentatsiya) – bir vaqtning ichida bir nechta foydalanuvchilar uchun fayllarni taqdimot qilish imkoniyatini beruvchi modul;
- ✓ **Profile/Roster** – tizimda mavjud foydalanuvchilarning shaxsiy profillari bilan ishlash moduli;
- ✓ **Repository Search** – tizim ichidagi ma'lumotlarni qidirish moduli.

O`qituvchi uchun maxsus ishchi modullari (**Teaching tools**) quyidagilardan tarkib topgan: **Assignments, Grade book, Module Editor, QTI Authoring, QTI Assessment, Section Management, Syllabus**. Tizim muhitida o`quvchi uchun ishchi modullari (**Portfolio tools**) quyidagilardan iborat: **Forms, Evaluations, Glossary, Matrices, Layouts, Templates, Reports, Wizards, Search, Web Content, WebDAV, Wiki, Site Setup, MySakai, Widgets**.

Ilias – bu tizim ham erkin va ochiq kodli masofaviy ta'lim jarayonini boshqaruvchi **LMS** tizimi hisoblanadi. Dasturiy majmua 1998-yildan hozirgi vaqtgacha rivojlanib kelmoqda. Boshqa tizimlarda mavjud bo`lgan o`qitish modullari bu tizimda ham bor: **Forums, Materials, Messenger, Chat, Exercises, Student tracking, Calendar, Glossari, Wiki** va boshqa modullari mavjud. Ushbu **SCORM** standartiga to`liq javob beradi. Tizimning boshqa tizimlarga nisbatan avfzal tomonlaridan biri elektron nazorat turlarining yaxshi yo`lga qo`yilganidadir. Quyida ko`rsatilgan elektron nazorat turlari: **single choice, multiple choice, matching, fillin-the-blanks, hot spots, flash, java applet** va boshqalarni o`z ichiga oladi. O`quvchilarning olgan natijalarini tahlil qilish va sertifikatlash imkoniyati ham mavjud.

ATutor – tizimi ommalashgan masofaviy ta'lim tizimlari qatoriga kiradi. **ATutor** tizimning tarkibida quyidagi modullar mavjud: **Forum, Glossary, File Storage, Site map, My tests and surveys, My tracker, Directory, Export content, Chat, Links, Polls, Blogs, Web search** va h.k. Bu tizimda yaratilgan kurslar ob'yektga mo`ljallangan dasturlash tillarida klasslarni yaratish jarayoni kabi uch xil tipda

aniqlanadi. Chunonchi, **public, Private, Protected**. Foydalanuvchilar bilan ishlashda ham ular uchun bir qancha rollar mavjud bo`lib, ular **disabled** (ta'qiqlangan), **deconfirmed** (faollashtirilmagan), **student** (talaba), **instructor** (o`qituvchi/tyutor), **administrator**(administrator).

Open ELMS – erkin va ochiq kodli navbatdagi masofaviy ta'lim jarayonini tashkillashtirish imkoniyatini beradigan tizim bo`lib, **GNU GPL** litsenziyasi asosida foydalanuvchilarga foydalanishlari uchun tarqatiladi. Tizimning o`zi erkin va ochiq kodli bo`lganligi bois ham, dasturiy majmuani yaratishda ochiq kodli dasturiy ta'minotlardan foydalanilgan.

eFront – dasturiy majmua **PHP** ni qo`llab-quvvatlovchi barcha operatsion tizimlarda ishlaydi. Ma'lumotlar bazasi sifatida **MySQL** va **PostgreSQL** dan foydalanish mumkin. Boshqa **LMS** lar singari **IMS** va **SCORM** standartlarni qo`llabquvvatlaydi. Tizim 30 dan ortiq tilga tarjima qilingan, shu qatorida o`zbek tilidagi tarjimasi ham mavjud. **eFront** tizimining bir qancha versiyalari ishlab chiqarilgan, ular **Editions, Enterprise, Educational** va **Open-source**. **Open-source** versiyasidan foydalanish bepul hisoblanib, qolgan versiyalaridan foydalanish uchun ma'lum qo'shimcha pul evaziga sotib olishingiz mumkin bo'ladi. Lekin **eFront** dasturiy majmuasining **Open-source** versiyasi masofaviy ta'lim jarayonini tashkillashtirishingiz uchun yetarli hisoblanadi. Mazkur tizimda o`quv jarayonini tashkil etish uchun bir qancha umumiy modullar mavjud ular qatoriga quyidagilar kiradi: **youtube, wiki, workbook, translate, translator, thumbnail, shared files, rss, quote, links, quick mails, lessonstats, lesson sidebar, journal, gradebook, flashcards, faq, crossword, complete test, billboard, banners, blogs, certificates, bbb, chat, infoliosk, idle users, outlook invitation, mg reports** va **administration tools**. Tashkil etilgan darslar uchun quyidagicha maxsus modullar mavjud: **Theory** (Nazariy qism), **Examples** (Misollar), **Projects** (Loyixalar), **Tests** (Testlar), **Lesson rules** (Dars qoidolari), **Forum** (Forum), **Comments** (Izohlar), **Announcements** (E'lonlar), **SCORM**

Ko`rinib turibdiki yuqorida ko`rib chiqilgan **LMS** tizimlarining imkoniyatlari bir-biridan qolishmaydi. Biroq, ular yordamida masofaviy ta'lim tizimlarini tashkil

etish administratorning qobiliyatiga hamda tizimlarning imkoniyatlari yaratilayotgan masofaviy ta'lim tizimiga qay darajada mos kelishiga bog'liq bo'ladi. Masofaviy ta'lim tizimlarini yaratishda minimal holatda darsning nazariy qismlarini yaratish, turli shakldagi testlar tuzish, forum, izohli lug'at, talabalarning reyting tizimini nazorat qilish bo'limlarining bo'lishliligi talab etiladi. Ko'rib chiqilgan **LMS** tizimlarining deyarli barchasi **SCORM** va **IMS** standartlarini qo'llab-quvvatlaydi. Bunday standartlar taqdimotlarni namoyish qilish, elektron manbalarni ko'rib chiqish hamda sodda va murakkab ko'rinishdagi testlarni tuzish imkonini yaratadi. **SCORM** va **IMS** standartli fayllarni bir tizimda yoki bir bo'limda emas, balki turli tizimlarning turli bo'limlarida qayta-qayta foydalanish imkoni mavjud bo'ladi.

II. MOODLE TIZIMI NAZARIY ASOSLARI. 2.1. MOODLE tizimi va uning tarixi.

Moodle – Web muhitida o`qitish va online rejimdagi darslarni tashkil qiluvchi kuchli pedagogik dasturiy majmua hisoblanadi. Mazkur tizimda **Forums, Materials, Messenger, Chat, Exercises, Group work, Student tracking** kabi ko`plab o`qitish modullar mavjud.

Boshqa **LMS**lar singari **IMS, SCORM** va boshqa standartlarni qo`llabquvvatlaydi. Tahlillar shuni ko`rsatadiki, boshqa **LMS** tizimlarga qaraganda, eng ko`p qo`shimcha plugin va modullari mavjud bo`lgan dasturiy majmua bu **Moodle** dasturiy majmuasidir.

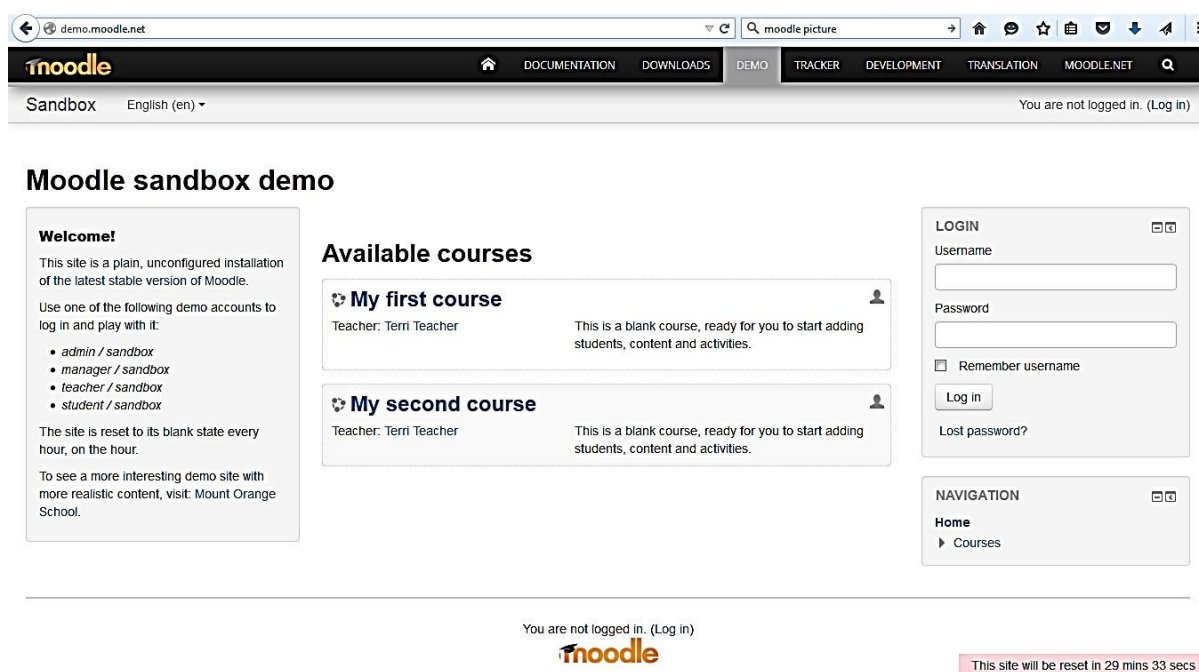
Hozirgi vaqtda dunyoning aksariyat ta'lim muassasalari o`z masofaviy ta'lim tizimlarini tashkil etishda **Moodle** dasturiy majmuasini joriy etmoqdalar.

Ro`yxatga olingan saytlar	62,075
Davlatlar	220
Kurslar	8,552,462
Foydalanuvchilar	77,918,769
Ro`yxatga olinganlar	201,686,138
Forum xabarlari	157,059,272
Resurslar	77,155,402
Test savollari	350,454,047

1-Jadval. Moodle bo`yicha statistika (15.09.2015-yil holatiga)

Shuningdek, Respublikamizdagi ko`plab ta'lim muassasalari virtual ta'lim muhiti sifatida aynan **Moodle** dasturiy majmuasi foydalanib kelinmoqda. Xususan, Toshkent axborot texnologiyalari universitetining “Virtual ta'lim muhiti” (<http://etuit.uz>), O`zbekiston Milliy universitetining «Ochiq o`quv-axborot markazi», Xalq ta'limi vazirligi qoshidagi «Multimedia umumta'lim dasturlarini rivojlantirish markazi» (<http://moodle.uzedu.uz>), Toshkent Turin Politexnika universiteti (moodle.polito.uz), Andijon mashinasozlik instituti (<http://moodle.andmiedu.uz>).

Ochiq kodli **Moodle** dasturiy majmuasi o`quv jarayonini boshqaruvchi **Web** interfeysli muhitga yo`naltirilgan maxsus tizimi bo`lib, asosan global tarmoqda foydalanishga mo`ljallangan. Tizimni yaratishda PHP, MySQL, AJAX, JavaScript, HTML, CSS, XML jQuery kabi qator ochiq kodli dasturiy vositalardan foydalanilgan. Uni ishlatish uchun ma`lumotlar omborini boshqarish dasturi (**MySQL** yoki **PostgreSQL**), **PHP** protsessori, **Web-xizmati** (**Apache** yoki **IIS**) dasturlari sozlangan server zarur. Operatsion tizim sifatida ixtiyoriy keng tarqalgan operatsion tizimlardan biridan foydalanish mumkin (**Windows**, **Linux**, **Mac OS X**, **Novell Netware**). Mazkur o`quv qo`llanma yozilayotgan vaqtda **Moodle** tizimining **2.9** versiyasidan foydalanilgan. Tizimning rasmiy internet manzili: <http://www.moodle.org>

3-rasm. Moodle dasturiy majmuasining umumiy ko`rinishi

2.2. Shaxsiy kabinet yaratish va dastlabki sozlash.

Moodle tizimidan foydalanish uchun dastlab mazkur **LMS** tizimida yaratilgan ilovaga a`zo bo`lish talab etiladi. **Moodle** tizimida ro`yxatga olish jarayoni barcha versiyalarida deyarli bir xil kechadi. Mazkur qo`llanmada **Moodle LMS** tizimi bo`yicha ko`rsatilgan misollarning barchasi **2.9** versiyasida amalga oshirilgan.

Dastlab **moodle.andmiedu.uz** URL manzili orqali Andijon mashinasozlik institutining masofaviy ta`lim tizimiga kirish mumkin.

4-rasm. Shaxsiy kabinetga kirish.

Ro`yxatdan o`tgan foydalanuvchilar mazkur blok yordamida o`ziga biriktirilgna login va parol asosida tizimga kirish imkoniyatiga ega bo`ladilar.

Avval ro`yxatdan o`tgan, ammo tizimga kirish uchun tanlagan logini yoki paroli yodidan ko`tarilgan har qanday foydalanuvchilar esa **Забыли пароль?** havolasi orqali o`z logini yoki parolini qayta tiklashlari mumkin. Login yoki parolni tiklash uchun foydalanuvchidan ro`yxatga olish jarayonida kiritgan **e-mail** manzilini kiritish talab etiladi. Agar ro`yxatdan o`tish jarayonida noma'lum **e-mail** manzilidan foydalnilgan bo`lsa, foydalanuvchi logini va yangi berilgan paroli mavhumligicha qoladi. Bunday holatlarda faqat **Administrator** orqali muammoni hal etish yo`li qoladi.

Ushbu tizimdam dastlabki bor foydalanayotgan shaxslar yuqorida ko`rsatilgan blokdan **Создать учетную запись** havolasini tanlashi lozim. Natijada ro`yxatga olish sahifasi namoyon boladi. Ushbu sahifa maydonlariga foydalanuvchi ma'lumotlari quyidagi rasmda keltirilgan tartibda kiritilishi mumkin.

Адрес электронной почты*

Адрес электронной почты
(еще раз)*

Имя*

Фамилия*

Город

Страна

5-rasm. Ro`yxatga olish sahifasi.

ESLATMA: Ro`yxatdan o`tish jarayonida faqat mavjud **e-mail** manzildan foydalanish tavsiya etiladi.

Mazkur sahifada berilgan maydonlarning barchasini to`ldirish tavsiya etiladi:

- ✓ **Логин** maydoni – tizimga kirish uchun ishlatiladigan login hisoblanib, faqatgina lotin harflaridan foydalaniladi;
- ✓ **Пароль** – tizimga kirish uchun ishlatiladigan maxfiy kalit bo`lib, unga kamida bitta katta va kichik lotin harflari, bitta raqam va bitta tinish belglaridan foydalanish zarur. Maxfiy kalit uzunligi 8 ta belgidan kam bo`lmasligi talab etiladi;
- ✓ **Адрес электронной почты** – avtorizatsiya uchun ishlatiladigan elektron pochta manzili. Kiritilgan pochta qutisi faol holatda bo`lishi zarur. Bir **e-mail** manzili yordamida faqat bir marta ro`yxatdan o`tish mumkin;
- ✓ **Адрес электронной почты (еще раз)** – **E-mail** maydoniga kiritilgan pochta manzilini tasdiqlash uchun kiritiladi. Ushbu maydonga **E-mail** maydoniga kiritilgan pochta manzili aynan kiritilishi talab etiladi;
- ✓ **Имя** – Professor-o`qituvchining ismi;
- ✓ **Фамилия** – Professor-o`qituvchining familiyasi;
- ✓ **Город** – Professor-o`qituvchining turar joyi; ✓ **Страна** – Professor-o`qituvchi fuqaroligi.

Yuqoridagi barcha maydonlar to'ldirilgandan so'ng **Сохранить** tugmasi bosiladi. Administrator tasdig'idan so'ng professor-o'qituvchilar tizimdan foydalanishi imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tizimga kirish uchun professor-o'qituvchilar saytga kirish sahifasidan ham foydalanishlari mumkin:

[В начало](#) [Вход на сайт](#)

Вход

Логин

Пароль

☐ Запомнить логин

[Забыли логин или пароль?](#)

В Вашем браузере должен быть разрешен прием cookies

Некоторые курсы, возможно, открыты для гостей

Вы в первый раз на нашем сайте?

Для полноценного доступа к курсам на этом сайте Вам потребуется потратить пару минут, чтобы самостоятельно создать учетную запись. Для доступа к некоторым курсам может потребоваться (кодовое слово), но сейчас оно Вам не понадобится. Пошаговая инструкция:

1. Укажите свои данные в форме «Новая учетная запись».
2. На указанный Вами адрес электронной почты сразу же будет отправлено письмо.
3. Прочитайте это письмо и пройдите по указанной в нем ссылке.
4. Учетная запись будет подтверждена и Вы войдете в систему.
5. Теперь выберите заинтересовавший Вас курс.
6. Если для записи на курс требуется кодовое слово, воспользуйтесь тем, что получили у учителя.
7. Итак, теперь у Вас появился полный доступ к курсу. С этого момента для доступа к курсам, на которые Вы записались, Вам будет достаточно ввести логин и пароль (тог, что Вы указали заполняя форму).

6-rasm. Autorizatsiya va ro'yxatga olish oynasi.

Professor-o'qituvchi yuqoridagi sahifada login va parolini mos ravishda maydonlarga kiritib **Вход** tugmasini bosgandan so'ng, kiritilgan login va parol tekshiriladi. Agar login va parol bir-biriga mos bo'lsa, professor-o'qituvchi tizimga kirishi mumkin, aks holda xatolik haqida xabar namoyon bo'ladi. Shuningdek, login va parolni kiritish vaqtida **Caps Lock** indikatorini holatiga hamda tizimning kiritish tilining to'g'riligiga ahamiyat berishi kerak.

AndMI Web sayti | Русский (ru)

Andijon mashinazolik institutining masofaviy ta'lim tizimi

Call Us: +[99874]-223-43-67 Email: andmi.edu@gmail.uz

Моя домашняя страница

Навигация

Моя домашняя страница

- Домашняя страница
- Страницы сайта
- Курсы

Настройки

Обмен сообщениями

Сообщения

Нет новых сообщений

Настроить эту страницу

Текущий пользователь

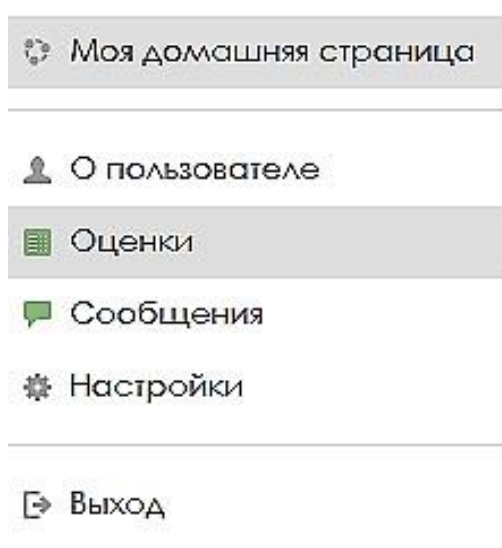

Test Testov
Страна: Узбекистан
Город: Andijon
testor@test.uz

Личные файлы

7-rasm. Foydalanuvchining bosh sahifasi.

Professor-o`qituvchi tizimdagi shaxsiy ma`lumotlarini to`liq kiritishi yoki tahrir qilishi mumkin. Buning uchun sahifaning yuqori qismida ism va familiyasi yozilgan havolani bosish kerak. Natijada quyidagi qo`shimcha menyu hosil bo`ladi:

8-rasm. Foydalanuvchi menyusi..

Ushbu qo`shimcha menyu yordamida professor-o`qituvchi ma`lumotlarini tahrir qilishi, baholar hisobotini ko`rishi, boshqa foydalanuvchilar bilan xabar almashinishi, tizimdagi o`ziga tegishli sozlamalarni o`zgartirishi hamda tizimdan chiqish kabi amallarni bajarishi mumkin.

Foydalanuvchi menyusidagi **Моя домашняя страница** bandi orqali tizimning bosh sahifasiga o`tish mumkin. **О пользователе** bandi orqali esa foydalanuvchiga tegishli bo`lgan barcha shaxsiy ma`lumotlarni ko`rish mumkin.

Подробная информация о

ПОЛЬЗОВАТЕЛЕ

- Редактировать информацию

Страна

Узбекистан

Город

Andijon

Разное

- Сообщения форумов
- Темы форумов

Отчеты

- Сессии браузера

ВХОДЫ В СИСТЕМУ

Первый доступ к сайту

суббота, 26 Сентябрь 2015, 09:57 (3 мин. 36 сек.)

Последний доступ к сайту

суббота, 26 Сентябрь 2015, 10:00 (57 сек.)

9-rasm. О пользователе sahifasi.

Сообщения bandi orqali foydalanuvchi tizim foydalanuvchilari bilan xabar almashishlari mumkin. Mazkur xabar almashish bo`limi **SMS** ko`rinishida bo`lib, suhbatdoshlar faqatgina o`zaro gaplashishlari mumkin.

Навигация по сообщениям:

Собеседники

Собеседники вне сайта: (1)

Ахмдалиев Jaxongir

Поиск пользователей и сообщений

Относится к дополнительным настройкам

10-rasm. Сообщения sahifasi.

Foydalanuvchilardan xabar kelsa bu sahifada ularning ismi, familiyasi va yozga xabarlari soni aks etadi. Xabarni o`qish va javob yozish uchun kerakli ism va familiya bosiladi. Natijada quyidagi muloqot sahifasi namoyon bo`ladi:

Навигация по сообщениям:

Собеседники

Собеседники вне сайта: (1)

Ахмдалиев Jaxongir

Test Testov

Ахмдалиев Jaxongir

Удалить собеседника из моего списка | Блокировать сообщения от этого человека

Все сообщения | Последние сообщения

суббота 26 Сентябрь 2015

10:03: Привет!

Сообщение

Отправить сообщение

11-rasm. Сообщения sahifasining xabar yuborish bo`limi.

Foydalanuvchi xabariga javob yozish uchun xabar maydoniga zaruriy matn kiritilib **Отправить сообщение** tugmasi bosiladi.

Настройки bandi orqali foydalanuvchiga tegishli bo`lgan barcha shaxsiy ma`lumotlarni tahrir qilish mumkin:

Настройки

Учетная запись

ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ

- Редактировать информацию
- Изменить пароль
- Предпочитаемый язык
- Настройки форума
- Настройки редактора
- Ключи безопасности
- Обмен сообщениями

12-rasm. Настройки sahifasi.

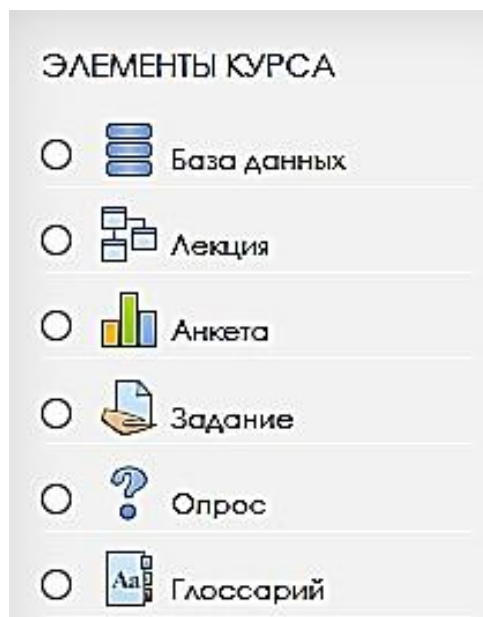
Выход bandi orqali esa joriy tizimdan vaqtinchalik faoliyatni yakunlash mumkin. Tizimga qayta kirib, login va parol orqali faoliyatni davom ettirish mumkin.

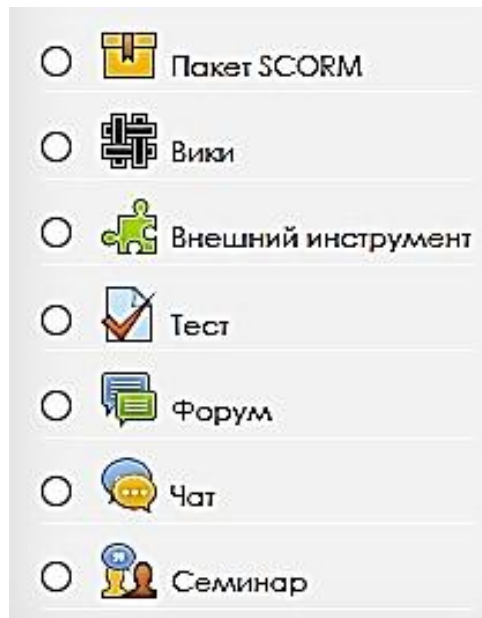
2.3. Kurs elementlari bilan tanishish.

Boshqa **LMS** tizimlariga qaraganda **Moodle** tizimi orqali masofaviy ta'lim tizmini tashkil etishda keng imkoniyatlar mavjud:

- ✓ Kurs mazmunini boyitish uchun o'nlab kurs elementlarini mavjudligi;
- ✓ Talabalar uchun resurslarning bir qancha turdaligi;
- ✓ Foydalanuvchi hohlagan tilida ishlay olishligi;
- ✓ Har bir kursda darslar modullarga bo'lib tashkil etilishligi va boshqalar.

Moodle LMS tizimida quyidagi rasmda aks ettirilgan kurs elementlari mavjud:

22-**rasm.** Kurs elementlari ro`yxati.

Анкета (So`rovnoma)** – elementining uch turdagi anketalari masofaviy ta’lim kurslarini baholash va rag`batlantirish uchun xizmat qiladi. Professor-o`qituvchilar anketa moduli yordamida o`z talabalarini yaqindan bilishga yordam beruvchi ma’lumotlarga ega bo`ladilar. Shuningdek, dars samaradorligini oshirishga yordam beruvchi talabalar fikrlariga ham ega bo`lishlari mumkin. Shuni ta’kidlash joizki, ushbu modul savollari oldindan ishlab chiqilgan bo`lib, ularni o`zgartirib bo`lmaydi. Talabalar uchun maxsus anketa taqdim etishda **Teskari aloqa xizmatidan foydalanish mumkin.

Чат (Chat) – elementi kurs ishtirokchilari o`rtasida o`zaro yozma muloqot qilish imkonini yaratadi. Kursga kirish imkoni bo`lgan foydalanuvchilar **chat** modulidan ham faol foydalanishlari mumkin. **Chat** modulini yaratishda chatning ishlash vaqtini ko`rsatish zarur. **Chat** faol bo`ladigan vaqtlar oldindan belgilanadi. Masalan: bir marta, har kuni belgilangan vaqtda hamda har hafta belgilangan vaqtda. **Chat** faollashish vaqti hamda undagi xabarlar bilan bog`liq sozlash ishlarini professor-oq`ituvchi **chatni** yaratish vaqtida belgilaydi. **Chat** modulidan kurs ishtirokchilari bir-birlari bilan ko`rishishning imkoni bo`lmay qolganda foydalanish tavsiya etiladi. **Chat** modulidan quyidagi holatlar yuz berganda foydalanish mumkin: ✓ Turli joyda yashovchi bir kurs ishtirokchilari bir-birlari bilan axborot almashish maqsadida;

- ✓ Talaba o`qituvchining yoniga suhbat uchun borishni imkonini topa olmaganda;
- ✓ Talabalar erishgan yutuqlarini talabalar va o`qituvchilar bilan mukoma qilish zarur bo`lganda;
- ✓ Talabalardan mavzuga tayyorgarlik ko`rish uchun yordam olish maqsadida.

Лекция (Ma'ruza) – o`quv elementi masofaviy ta'lim tizmining asosiy mazmunini yoritib beruvchi elementlardan biri hisoblanadi. Uning yordamida ma'ruza, amaliy mashg`ulot darslarining ma'lumotlari tashkil etiladi. Ma'ruza sahifalar to`plami asosida tashkil etiladi. Odatda, sahifalarning har biri savollar bilan yakunlanib, savollarga berilgan javobga qarab talabalar keyingi bosqichga o`tishi yoki oldingi bosqichni qayta o`zlashtirishi aniqlanadi.

Ma'ruza elementi quyidagi funksiyalarga ega:

- ✓ Har bir dars baholanish imkoniga ega bo`lib, olingan natijalar baholar jurnaliga yozilib boriladi;
- ✓ Har bir dars tarkibida bir necha sahifalar yaratish imkoni mavjud;
- ✓ O`zlashtirilgan darslarga bajarilganlik haqida belgi qo`yiladi;
- ✓ Yangi mavzularni mustaqil o`rganish mumkin;
- ✓ Darslarni nazorat qilish uchun turli xildagi test savollaridan foydalanish mumkin.

Внешний инструмент (Tashqi uskuna)– elementi boshqa web-saytlarda joylashgan ta'lim resurslari va faol namunaviy elementlarni kursga bog`lash imkonini yaratadi. Masalan, tashqi uskuna kursga tegishli bo`lgan yangi ma'lumot yoki ilova bo`lishi mumkin. Tashqi uskuna elementi **Гиперссылка** resursidan quyidagi xarakterlar bilan farqlanadi:

- ✓ Tashqi uskuna uzoqda joylashgan resurni o`z resursi kabi namoyon etadi;
- ✓ Tashqi ilovalarni o`qish, yangilash hamda o`chirish natijasida baholarga ega bo`linadi;
- ✓ Mazkur tizim bilan tashqi ilova o`rtasida o`zaro aloqa o`rnatilib, ularning birbiriga ishonchli deb topilgandagina bog`lanish paydo bo`ladi.

Фorum (Forum) – elementi uzoq vaqt davomida foydalanuvchilar o`rtasida muloqotni tashkil etadi. **Forum** modulini chat modulidan farqi bo`lib, chat aniq bir vaqt mobaynida qisqa xabarlar orqali muloqot tashkil etish uchun xizmat qiladi. **Forum** esa chatga qaraganda kengroq tushuncha bo`lib, aniq bir masala bo`yicha uzoq vaqt davomida foydalanuvchilar o`rtasida muzokara olib boorish imkonini yaratadi. Muzokara mobaynida foydalanuvchilar matnli va grafikli ma`lumotlardan foydalanishlari mumkin. **Forum** yangiliklariga a`zo bo`lgan foydalanuvchilar forum yangiliklari haqida doimiy xabardor bo`lib turadi. **Forum** xabarlari professoro`qituvchilari hamda talabalar tomonidan ham baholanishi mumkin. Natijaviy baholar jurnaliga yozilishida ikkala guruh a`zolari bergan baholari birlashtiriladi. **Forum** elementidan quyidagi holatlarda foydalanish mumkin:

- ✓ Talabalar bir-birlari bilan yaqindan tanishish uchun ochiq muloqot interfeysi sifatida;
- ✓ Kurs e`lonlaridan (yangiliklar **forum**iga a`zo bo`lganlar uchun) xabardor bo`lish uchun;
- ✓ Kurs mundariyasi yoki kurs ma`lumotlarini muhokama qilish uchun;
- ✓ Shaxsiy uchrashuvlarda tashkil etilgan muloqotni davom ettirish uchun;
- ✓ Professor-o`qituvchilar hamkorlik muxitini tashkil etish uchun (yashirin forum shaklida);
- ✓ Maslahat markazi uchun (professor-o`qituvchilar va talabalar uchun);
- ✓ “Jumboq”, “Aqliy hujum” kabi mavzular doirasida muhokama-munozara olib borish maqsadida.

**Глоссарий (Izohli lug`at)** – elementi foydalanuvchilarga resurs va ma`lumotlarning tizimlashtirilgan hamda faoliyat doirasida foydalaniladigan lug`at tashkil etish imkonini beradi. Professor-oq`ituvchilar izohli lug`atga fayllarni biriktirish uchun ruxsat berishlari mumkin. Biriktirilgan faylli yozuvlar o`qituvchi tasdig`idan so`ng izohli lug`atda ochiq holatda namoyon bo`ladi. Izohli lug`at yozuvlarini alifbo, kategoriya, kiritilgan sana va muallifi bo`yicha qidirib topish mumkin.

Agar izohli lug`atda avtobog`lanish filtri yoniq bo`lsa, u holda kursda ishlatilgan so`zlar va jumalarga mos kelgan termin haqida ma'lumot olish mumkin bo`ladi.

Izohli lug`atdan quyidagi holatlarda foydalanish mumkin:

- ✓ Atamalarning qo`shma banki sifatida foydalanish;
- ✓ Yangi talabalarning ismi va shaxsiy ma'lumotlarini kiritishni o`rgatuvchi maydon;
- ✓ Foydali video, grafikli va audio ma'lumotlarni saqlash uchun umumiy muhit sifatida va boshqa holatlarda.

База данных (Ma'lumotlar ombori)– elementi foydalanuvchilarga barcha joydan yozuvlarni izlash, yaratish va xizmat ko`rsatish kabi imkoniyatlar yaratadi. Yozuv strukturasi o`qituvchilar tomonidan maydonlar soni orqali aniqlanadi. Maydonlarning **menu, matnli soha, bir tanlovli va ko`p tanlovli maydon, qalqib tushuvchi ro`yxat, giperhavola, rasm va fayl yuklovchi maydon** kabi turlari mavjud. Ma'lumotlar ombori ma'lumotlarini ko`rish va tahrirlash visual aks etishi ma'lumotlar ombori qolipi kabi amalga oshiriladi. **База данных** elementidan mavjud kurslarda andoza sifatida hamkorlikda foydalanishi mumkin. Shuningdek, professor-o`qituvchilar ma'lumotlar ombori yozuvlarini import va eksport qilishlari ham mumkin. Agar **База данных** ning avtobog`lanish filtri yoqilgan bo`lsa, u holda ma'lumotlar omborining har qanday yozuvi mavjud kurslarda uchraydigan so`zlar va jumalarga avtomatik bog`lanadi. Professor-o`qituvchilar ma'lumotlar ombori yozuvlarini sharxlashga ruxsat berishi mumkin. Shuningdek, yozuvlar professoro`qituvchilar va talabalar tomonidan baholanishi mumkin. Natijaviy ballar baholar jurnaliga yozilishida birlashtirilishi mumkin. **База данных** dan quyidagi holatlarda ko`proq foydalaniladi:

- ✓ Web-havola, kitob, kitobga berilgan taqriz, jurnal havolalari, bibliografik ro`yxat kabi hamkorlik to`plamlari uchun;
- ✓ Yaratilgan surat, plakat, web sayt yoki ertaklarni talabalar ko`rishlari va o`zaro sharxlashlari uchun.

Семинар (Seminar) – o`quv elementi talabalar ishini o`zaro baholash, jamg`arish, ko`rib chiqish hamda taqriz berish imkonini yaratadi. Talabalar o`z ijodiy

ishlarini har qanday fayl ko`rinishida taqdim etishlari mumkin. Masalan, **Word hujjati**, **Excel elektron jadvali**, shuningdek, **matn maydoni** yordamida matn ko`rinishida ham taqdim etishi mumkin. Taqdim etilgan ma'lumotlar bir qancha baholash mezonlari asosida topshiriq bergan o`qituvchi tomonidan baholanadi. Talabalarning bir yoki bir nechta kursdoshlarini baholash vakolatlari mavjud. Taqdim etilgan ishlar va taqrizlar zarur bo`lsa, yashirin holatda bo`lishi mumkin. Talabalar seminar uchun ikkita bahoga ega bo`ladilar. O`zining ishi uchun baho hamda bajargan ishi uchun kursdoshlari tomonidan berilgan baho. Olingan bahoning har ikkisi ham baholash jurnaliga yoziladi.

**Опрос (So`rov)** – elementi professor-o`qituvchilarga so`rov o`tkazish imkonini beradi. Yaratilgan so`rov tarkibida faqat bitta savol bo`ladi. Javoblar soni esa istalgancha bo`lishi mumkin. So`rov javoblaridan bir yoki bir necha variantlarini tanlash imkoniyati ham mavjud bo`lib, bu imkoniyat so`rov yaratilish jarayonida belgilanadi. So`rov natijalari belgilangan muddatda keyin namoyon bo`lishi yoki umuman natijalar ko`rsatilmaslgi mumkin. Natijalar talabalar nomi bo`yicha yoki yashirin holda aks etishi ham mumkin.

So`rov quyidagi hollarda foydalaniladi:

- ✓ Mavzuni tanlashda tezkor ovoz berish maqsadida;
- ✓ Xotirani tezda tekshirish uchun;
- ✓ Talabalarning qaror qabul qilishida yordam berish uchun.

Задание (Topshiriq) – o`quv elementi talabalar ishlarini jamlash, baholash va ularni sharxlash hamda o`qituvchilarga kommunikativ topshiriq qo`shish imkonini yaratadi. Talabalar har qanday raqamli fayllarni yuborishlari mumkin. Jumladan, **Word hujjatlari**, **elektron jadvallar**, **rasmlar**, **audio** yoki **video** fayllar. Qo`shimcha yoki yordamchi o`qituvchilar talabalardan javoblarini matn muharriri orqali kirishini talab qilishlari mumkin. Tizimdan tashqarida bajariluvchi yoki raqamli fayl bo`lmagan topshiriqlar ham berilishi mumkin. Bunday hollarda topshiriq javobi matn muharriri orqali topshiriladi. Topshiriq o`qituvchi tomonidan baholanib, faylga javob mulohaza ko`rinishida, talaba yuborgan faylni to`g`rilangan shaklida yoki audio fayl ko`rinishida javob qaytarilishi mumkin. Javoblar ballar, foydalanuvchilarning baholash shkalalari

yoki “Ilg`or” uslublar yordamida baholanishi mumkin. Natijaviy ko`rsatkichlar baholar jurnaliga kiritiladi.

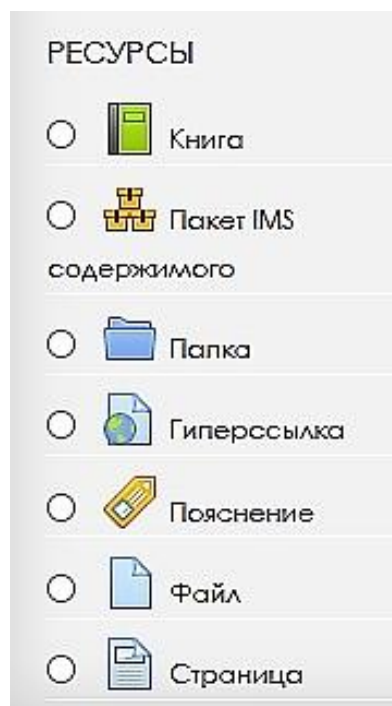
Wiki – elementi ishtirokchilarga bog`langan web-sahifa to`plamini yaratish va tahrirlash imkonini beradi. **Wiki** individual (faqat muallif o`zgartira olishi mumkin) va hamkorlik (hamma o`zgartirish huquqiga ega) da yaratilishi mumkin. **Wikida** har bir ishtirokchi tomonidan amalga oshirilgan o`zgarishlarning har bir sahifasi saqlanib qoladi. **Wikidan** quyidagi hollarda foydalanish mumkin:

- ✓ Dars yoki qo`llanmalarga guruhli belgi qo`shish uchun;
- ✓ Kafedra va fakultet a`zolarining umumiy ishlarini rejalashtirish uchun;
- ✓ Murabbiy tomonidan berilgan mavzu bo`yicha talabalar hamkorlikda kitob yaratishlari uchun;
- ✓ Har bir ishtirokchi yozgan satrlari yordamida hamkorlikda tarix zarvaraqaqlarini yozish yoki she`r yaratish uchun;
- ✓ Tadqiqotlar yoki to`g`rilashlar natijasida erishilgan belgilar asosida shaxsiy jurnal yaratish uchun (Individual **Wiki** da qo`llaniladi).

SCORM (Sharable Content Object Reference Model, «berilgan ob`yektdan hamkorlikda foydalanish uchun namunaviy modeli»)** – elementi o`quv ob`yektlari uchun muvofiqlikda kelishilgan standart fayllar to`plamini o`zida mujassam etgan bo`lib, ular arxiv fayl ko`rinishida bo`ladi. **SCORM paketi bir necha sahifa ko`rinishida bo`lib, fayldan foydalanish davomida fayllar biridan-biriga xarakatlanishi mumkin. Ularning aks etilishi turli xil bo`ladi. Masalan, **qalqib chiquvchi oyna**, **mundarija** hamda **navigatsion tugmalar** ko`rinishida bo`lishi mumkin. **SCORM** paketida odatda savollar va javoblar mujassam bo`ladi. Javoblar uchun berilgan qiymatlar baholar jurnaliga kiritiladi. **SCORM** paketidan quyidagi hollarda foydalanish mumkin:

- ✓ Multimediyali va animatsion fayllarni aks ettirish uchun;
- ✓ Baholash uskunasi sifatida.

Kurs resurslarining turi kurs elementlariga qaraganda biroz ozroq miqdorni tashkil etadi. Kurs resurslari mustaqil o`rganish uchun asosiy adabiyotlar rolini bajaradi. Kurs resurslarining ro`yxatini quyidagi rasmda ko`rishimiz mumkin:

23-rasm. Kurs resurslari ro`yxati.

Папка (Papka) – resursi professor-o`qituvchilarga sahifaga yuklangan bir necha fayllarni ixcham ko`rinishda ya`ni bir papkada saqlash imkonini beradi. Fayllarni papkada saqlash orqali sahifani yuqoridan-pastga yoki aksincha varaqlashni oldini oladi. **Папка ZIP**-arxiv fayllarini ham yuklash imkoniyati bo`lib, ulardan foydalanishda arxivdan chiqariladi.

Папка quyidagi holatlar uchun qo`llaniladi:

- ✓ Bir mavzuga oid seriyali fayllarni yuklash uchun (talabalar loyihalarni PDF yoki grafik formatda taqdim etishida);
- ✓ Professor-o`qituvchilar uchun umumfoydalanishga ruxsat etilgan manbalarni saqlash uchun (papkada faqat professor-o`qituvchilar foydalanishlari mumkin bo`lib, papka talabalarga ko`rinmaydi).

IMS – paketi muvofiqlikda kelishilgan standart asosida ixchamlashtirilgan fayllar to`plamini yuklash imkonini yaratib, yuklangan fayllardan turli tizimlarda bir necha marta qayta foydalanish mumkin. Ushbu modul **IMS**-paketini arxiv shaklida yuklash hamda kurslarda resurs kabi foydalanish imkonini beradi. **IMS** paketi bir necha sahifa ko`rinishida bo`lib, fayldan foydalanish davomida fayllar biridan-biriga xarakatlanishi mumkin. Ularning aks etilishi turli xil bo`ladi. Masalan, **qalqib**

chiquvchi oyna, mundarija hamda **navigatsion tugmalar** ko`rinishida bo`lishi mumkin. **IMS** paketida tarkibiga asosan multimediyali va animatsion fayllar kiritiladi.

Пояснение (Izoh) – moduli kursning boshqa element yoki resurslariga havola tashkil etish, multimediyali va matnli ma'lumot kiritish imkonini beradi.

Kursning tashqi ko`rinishi yaxshilashda **Пояснение** resursi universal modul hisoblanadi.

Izoh resursidan quyidagi holatlarda foydalanish mumkin:

- ✓ Kurs bo`limiga qisqa ta'rif qo`shish uchun;
- ✓ Ichki video va audio fayllarni sahifada ko`rish uchun;
- ✓ Faoliyatda bajarilgan katta ishlarni bo`limlarga ajratish uchun (sarlavha va rasmi bilan).

Книга (Kitob) – moduli professor-o`qituvchilarga kitobga o`xshash bob va bo`limlariga ega bo`lgan ko`p sahifali resurs yaratish imkonini beradi. **Книга** resursida bo`limlarga ajratish mumkin bo`lgan ulkan matn yoki media fayllarni ham joylashtirish mumkin.

Книга modulidan quyidagi holatda foydalanish mumkin:

- ✓ O`quv materiallarni alohida bo`lim ko`rinishida tasvirlash uchun;
- ✓ Ma'lumotnoma sifatida;
- ✓ Talabalarga topshirilgan ishning namunaviy andozasi sifatida.

Страница (Sahifa) – moduli professor-o`qituvchilarga matn muharriri yordamida web-sahifa yaratish imkonini beradi. **Страница** moduli matn, rasm, audio, video, web-havola va boshqa turdagi (Masalan: **Google Maps, HTML**) ma'lumotlarni o`z ichiga olishi mumkin. **Страница** modulidan foydalanishning **Файл** modulidan ko`ra samaradorligi ko`proq hisoblanadi. Materiallarni **Страница** moduliga joylashtirish orqali mobil qurilmalar uchun tezroq ishlashni ta'minlash mumkin. Katta hajmdagi materiallarni joylashtirishda **Страница** moduli o`rniga **Книга** modulidan foydalanish tavsiya etiladi.

Страница modulidan quyidagi holatlarda foydalanish mumkin:

- ✓ Kurs dasturi rezyumesi yoki kurs muddati va shartlarini e`lon qilish uchun;
- ✓ Foydalanilayotgan turli xil video va audio fayllarni izohlash uchun.

Файл (Fayl) – moduli professor-o`qituvchilarga fayllarni kurs resursi sifatida foydalanishga imkon yaratadi. Yuklangan fayllar kurs tarkibida ko`rinadi. Talabalar esa yuklangan fayllarni ko`chirib olish imkoniga ega bo`ladilar. **Файл** moduli tarkibiga **HTML**, **flash** yoki **grafik** fayllarni ham biriktirish mumkin. Yuklangan fayllarni ochish uchun talabalar kompyuterida fayllarga mos dasturiy ta`minot bo`lishligi zarur ekanligiga e`tibor berish joiz. **Файл** modulidan quyidagi holatlarda foydalanish tavsiya etiladi:

- ✓ Ma`lumotlardan ommaviy foydalanish uchun;
- ✓ Kurs resursi sifatida mini-saytlarni biriktirish uchun;
- ✓ Belgilangan dasturiy mahsulotlarda (**psd-Adobe PhotoShop** va x.k.) tayyorlangan fayllarni biriktirishda. Talabalar mazkur loyihalarni tahrirlab va taqdim etish orqali baho olishlari kerak.

Гиперссылка (URL) – moduli professor-o`qituvchilarga kurs resursi sifatida qo`llaniluvchi web-havolalarini joylash imkonini beradi. **Гиперссылка** lar Internetda himoya qilinmagan ixtiyoriy resursga (Masalan, hujjatlar va rasmlar) bog`langan bo`lishi mumkin. **Гиперссылка** web saytlarning bosh sahifasiga emas balki, aniq web-sahifaga bog`lanishi zarur. Professor-o`qituvchilar resursi sifatida

YouTube, **UzDisc**, **Wikipedia**, **Gmail+** kabi saytlarning ma`lumotlaridan foydalanishlari mumkin. **Гиперссылка** larni aks ettirishni sahifa ichiga joylashtirish va yangi oynada ochish variantlaridan birini tanlashi mumkin. Zarur bo`lganda sahifaga qo`shimcha ma`lumotlarni yuborish mumkin. Masalan, talabaning ismi. Shuni ta`kidlash joizki, **URL**-manzillarini faqat mazkur resursda emas balki, matn muharriga ega bo`lgan barcha resurslarga ham qo`shish mumkin.

III. MOODLE TIZIMI BILAN ISHLASH 3.1. Kurs yaratish va uni sozlash.

Kurs yaratish uchun tegishli kategoriya tanlanadi va **Добавить курс** tugmasi bosiladi. Natijada esa quyidagi rasmda keltirilgan sahifa namoyon bo`ladi:

▼ Общее

Полное название курса* ?

Краткое название курса* ?

Категория курса ?

Доступность ?

Дата начала курса ?

Идентификационный номер курса

► Описание

► Формат курса

► Внешний вид

► Файлы и загрузки

► Гостевой доступ

► Группы

► Переименование ролей ?

Сохранить и вернуться

Сохранить и показать

Отмена

13-rasm. Добавить курс sahifasi.

Ко`риб turganimizdek, **Добавить курс** sahifasi sakkizta bo`limdan iborat bo`lib, uning to`ldirilishi zarur bo`lgan asosiy maydonlari quyidagilar hisoblanadi:

1. Общее

- ✓ **Полное название курса *** – Kurs (fan)ning to`liq nomi. Foydalanuvchilar mazkur nom bo`yicha kursdan foydalanishadi;

- ✓ **Краткое название курса *** – Kurs (fan)ning qisqa nomi. Tizim mazkur nom bo'yicha kursdan foydalanishadi;
- ✓ **Категория курса** – Kurs tegishli bo'lgan kategoriya;
- ✓ **Доступность** – Agar bu maydon **Ko'rsatish qiymatiga** teng bo'lsa, mazkur kurs **kurslar ro'yxatida** namoyon bo'ladi. Aks holda esa, kurs yashirin holatga o'tadi;
- ✓ **Дата начала курса** – mazkur maydonda ko'rsatilgan sanadan boshlab kurs faollashadi. Berilgan sanagacha kursdan foydalanib bo'lmaydi;
- ✓ **Идентификационный номер курса** – bu maydonga kursning **ID raqami** kiritiladi. **ID raqam** faqat butun sonli qiymatni qabul qiladi. **ID raqami Moodle** tizimining ichki funksionaligini oshirish uchun foydalaniladi.

2. Описание

- ✓ **Описание курса** – bu maydon kurs haqida qisqacha kirish so'zlari bilan to'ldiriladi;
- ✓ **Файлы описания курса** – bu maydonga kurs mazmuni bilan aloqador bo'lgan fayllarni yuklash mumkin. Yuklangan fayllar asosida talabalar yaratilgan kurs haqidagi barcha ma'lumotlarga ega bo'lishlari mumkin.

3. Формат курса

- ✓ **Формат** – **Kurs formati** maydoni yaratilayotgan kursning shaklini belgilab beradi. Kurslar bir elementli, haftalar bo'yicha hamda mavzular bo'yicha turkumlangan bo'lib, bir kurs uchun ulardan faqat bittasini tanlash mumkin bo'ladi. Odatda, kurs shakli mavzular bo'yicha bo'lingani tavsiya etiladi;
- ✓ **Количество разделов** – kurs mavzulari yoki haftalari soni bo'lib, mazkur qiymat 0 va 52 oralig'ida bo'lishi kerak. Mavzu yoki haftalar sonini kurs bilan ishlash, qo'shish yoki o'chirish mumkin;
- ✓ **Отображение скрытых разделов** – yashirin bo'limlarning ko'rinmasligini ta'minlash uchun ushbu maydondan **Полностью невидимы** qiymatini tanlash kerak;
- ✓ **Представление курса** – ushbu maydon o'zida ikki xil qiymatni qamrab olgan bo'lib, ular **Показывать все разделы на одной странице** va

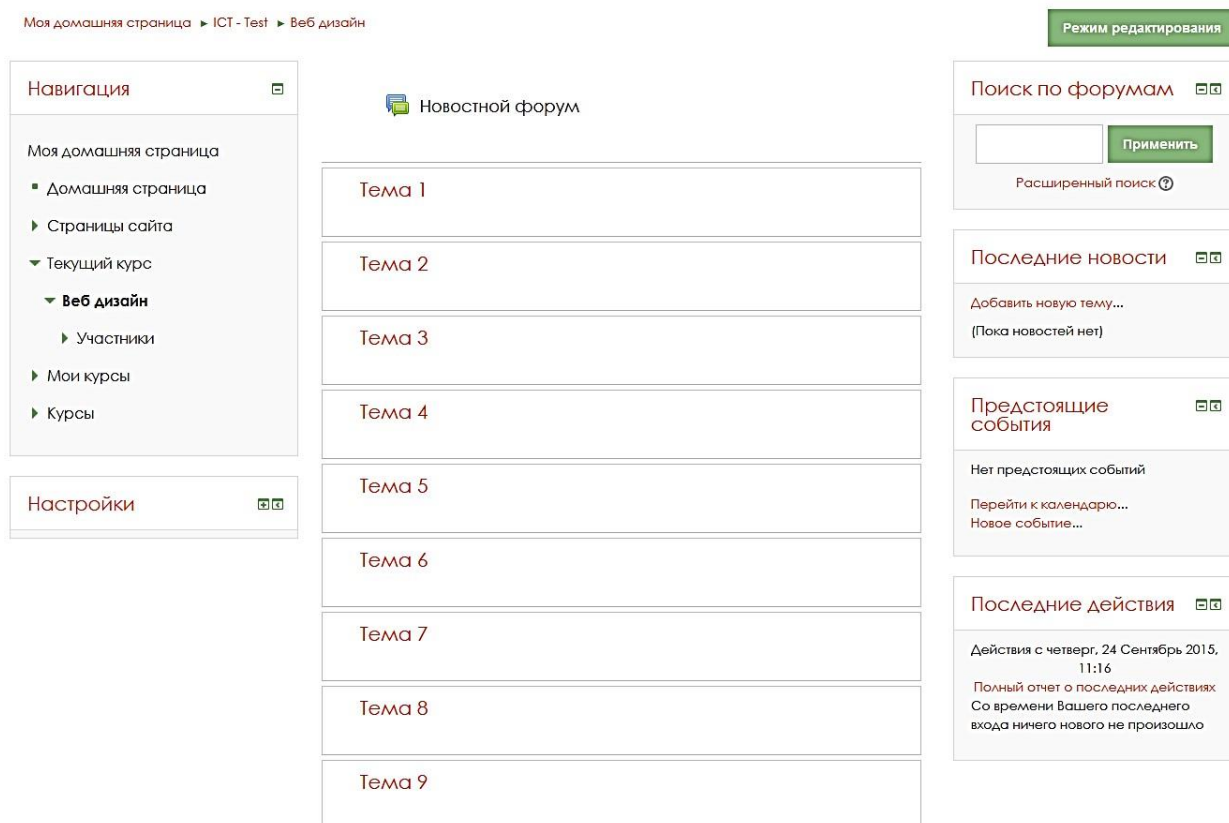
Показывать один раздел на странице. Birinchi qiymatni tanlash orqali kursning barcha mavzulari bir sahifada joylashadi. Ikkinchi qiymatini tanlash orqali esa har bir mavzu alohida sahifada aks etishini ta'minlashi mumkin.

4. **Внешний вид** bo`limida kurs uchun foydalanuvchi til, sahifada yangiliklarning soni, talabalarining baholari ko`rsatilishi kabi sozlash ishlari bajariladi.
5. **Файлы и загрузки** bo`limida yuklanuvchi fayllarning maksimal hajmi belgilanadi.
6. **Гостевой доступ** bo`limi kursga mehmonlarning kirishi uchun parol qo'yish imkonini yaratadi. Bu bo`limga parol qo'yilganda, kursdan faqat parolga ega bo`lgan talabalar foydalanishlari mumkin bo`ladi.
7. **Группы** bo`limi orqali mazkur kursdan qaysi guruh a'zolari foydalanishi mumkinligi belgilanadi.
8. **Переименование ролей** bo`limi foydalanuvchi guruhlarining nomi faqat ushbu kursga moslab qayta nomlash imkonini yaratadi.

Yuqoridagi bo`lim va maydonlardan \* belgisi mavjudlarini to`ldirish majburiy hisoblanadi. Qolgan bo`lim va maydonlarni to`ldirish kurs yaratuvchisining xohshiga bog`liq bo`ladi.

Maydonlar kerakli ma'lumotlar bilan to`ldirilgandan so`ng **Сохранить и вернуться** tugmasini bosish orqali kurs yaratiladi va oldingi sahifaga qaytish mumkin bo`ladi. **Сохранить и показать** tugmasini bosish orqali esa yaratilgan kurs sahifasiga o`tish mumkin bo`ladi. Kurs yaratishni bekor qilish uchun esa **Отмена** tugmasi bosiladi.

Yaratilgan **Веб дизайн** kursi quyidagi rasmda keltirilgan:

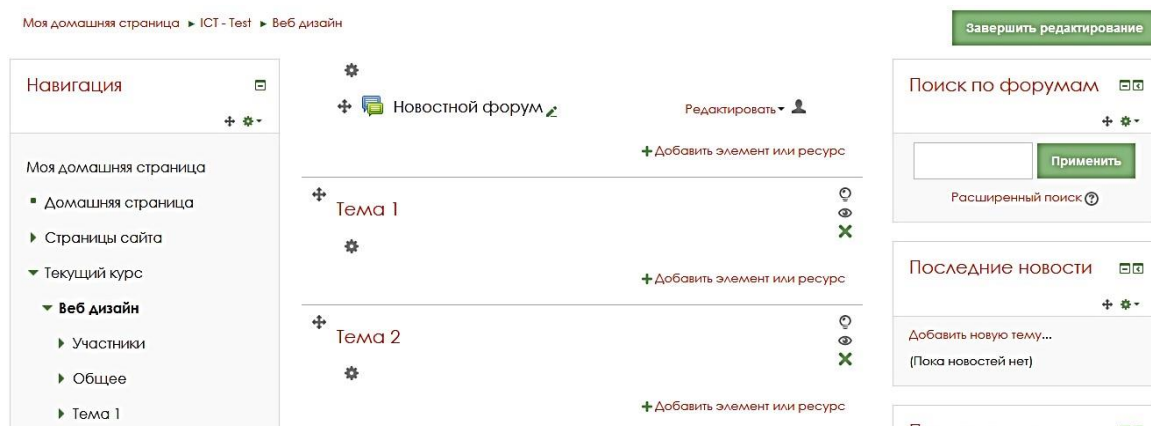

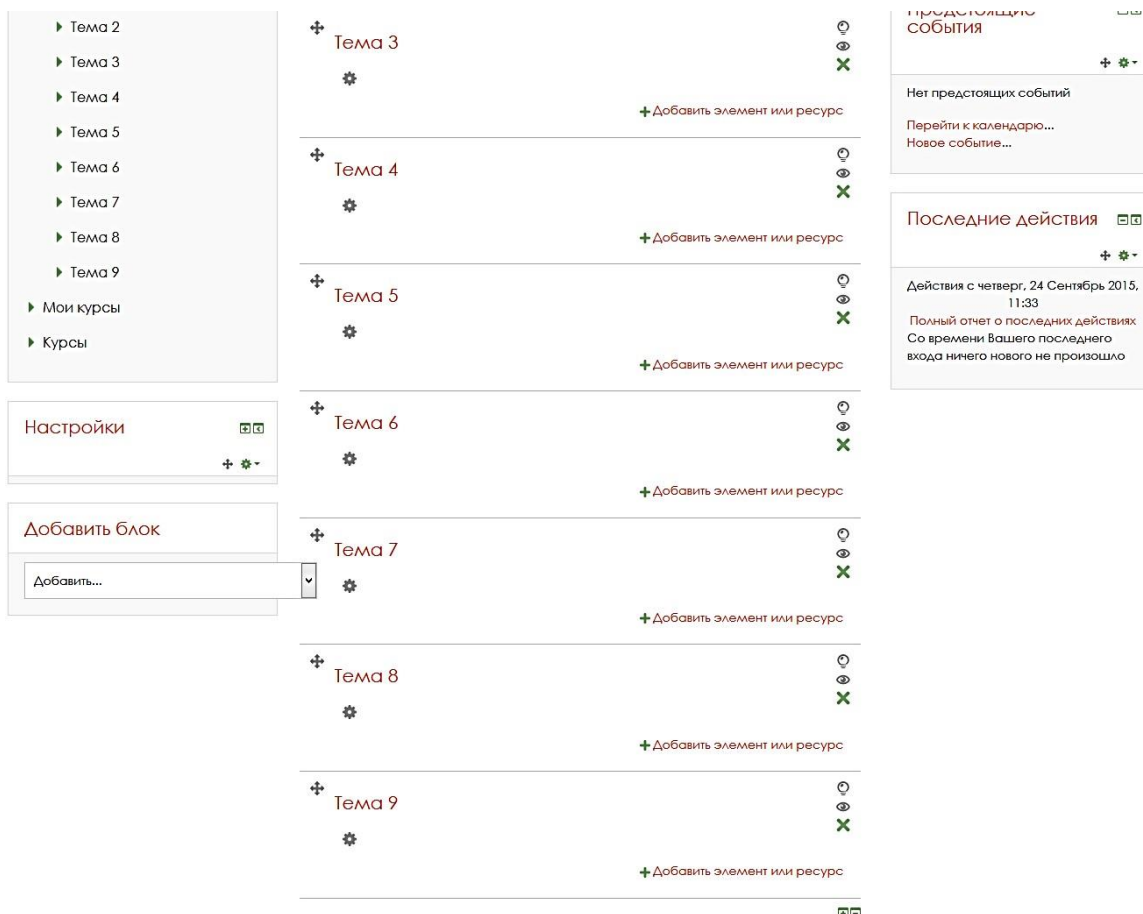
14-rasm. Веб дизайн kursi ko`rinishi.

Har qanday kurs yaratilganda uning tarkibida **Новостной форум** elementi mavjud bo`ladi. **Новостной форум** elementi kursdagi yangliklar bo`yicha kurs ishtirokchilari o`rtasida muzokara qilish uchun xizmat qiladi.

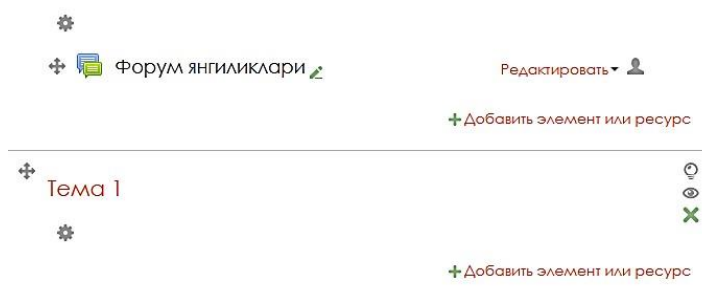
Kursga kurs elementlari va kurs resurslarini qo`shish orqali masofaviy ta`lim tizimini ishchi holatga keltirish mumkin.

Buning uchun kursni yaratgan professor-o`qituvchi **Режим редактирования** tugmasini bosishi kerak. Natijada kurs sahifasi quyidagi ko`rinishga ega bo`ladi:

15-rasm. Веб дизайн kursi ko`rinishi.

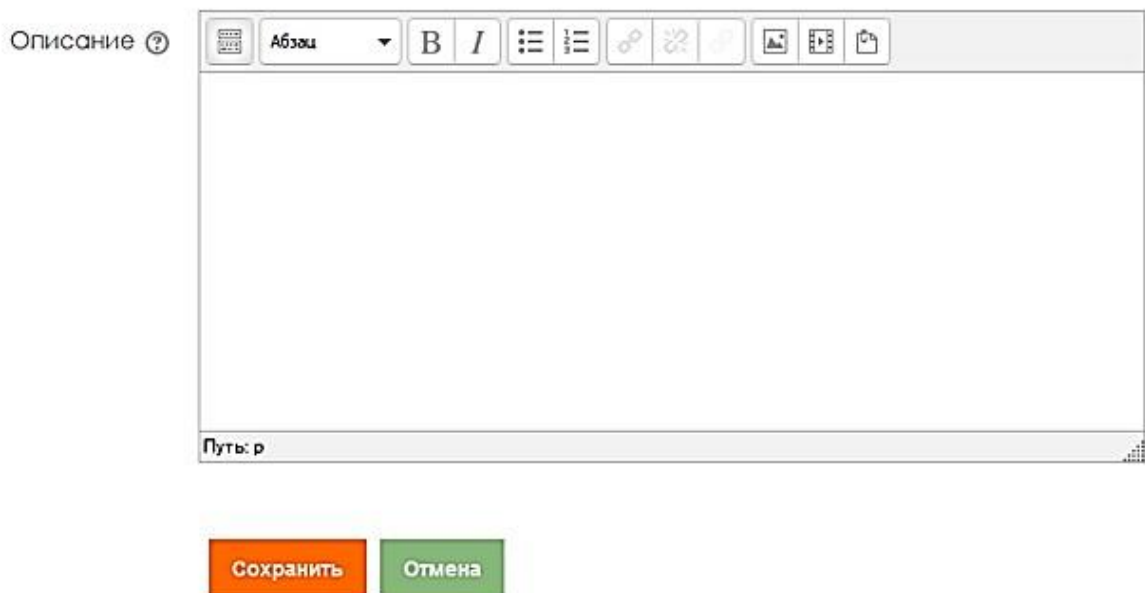

16-rasm. Веб дизайн kursini tahrirlash.

⚙ - Piktogrammasini bosish orqali mazkur kursning bosh sahifasiga sarlavha hamda kurs haqida qisqa ma'lumotlarni joylashtirish imkonini beruvchi **Описание для «Общее»** sahifasi namoyon bo`ladi.

Название раздела

☐ Использовать название раздела по умолчанию

17-rasm. Описание для «Общее» sahifasi.

Название раздела maydoniga kurs sarlavhasini, **Описание** maydoniga esa kurs haqida qisqa ma'lumotni kiritib, **Сохранить** tugmasi bosiladi. Ushbu sahifani tahrirlashni bekor qilish uchun esa **Отмена** tugmasi bosiladi.

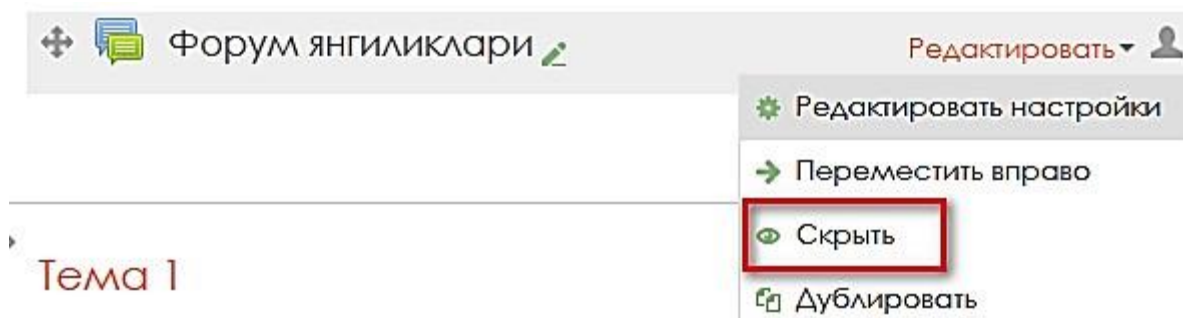
Веб дизайн

Siz, ushbu qisqa muddatli kurs orqali Internetning asosi bo'lgan HTML, CSS va JavaScript uskunolari haqida kerakli ma'lumotlarga ega bo'lasiz.

 Форум янгиликлари

18-rasm. Веб дизайн kursining bosh sahifasi.

Har qanday kursni yaratishda **Общее** maydonidan so'ng mazkur kurs ishtirokchilari uchun **Форум** yangiliklari nomi ostida **форум** avtomatik ravishda yaratiladi. Agar ushbu **форум** kerak bo'lmasa, **форум**ni quyidagi usul orqali o'chirib tashlash yoki yashirin holatga keltirish mumkin.

Назначить роли

Удалить

19-rasm. Форум modulini o`chirish yoki yashirish.

Yuqoridagi rasmdan ko`rinib turibdiki, **Редактировать** menyusida joylashgan **Скрыть** buyrug`i yordamida modulni yashirish, **Удалить** buyrug`i yordamida esa o`chirish mumkin.

Modullarni sozlash ushun esa **Редактировать настройки** bo`limidan foydalaniladi.

Mazkur menyuda **Назначить роли** buyrug`i mavjud resurs va elementlar vazifasi e`tiborga olingan holda foydalanuvchilarni aniqlash mumkin.

Дублировать buyrug`i orqali mazkur moduldan ushbu sohaga nusxasini ko`paytirish mumkin.

Переместить вправо hamda **Переместить влево** buyruqlari esa mazkur modulni mos ravishda o`ngga yoki chapga surish imkonini beradi.

Har qanday kursga yoki kurs bo`limlariga qo`shilgan barcha kurs resurlari va kurs elementlari ushbu usul yordamida tarirlanadi.

Выберите назначаемую роль

Роль	Описание	Пользователи с ролью
Учитель		0
Ассистент (без права редактирования)		0
Студент		0

20-rasm. Foydalanuvchilarni tayinlash.

Foydalanuvchilarni biriktirish uchun qizil chiziq bilan belgilangan sohani bosish yetarli bo`ladi.

Kursga yoki kurs mavzulariga resurs yoki element qo`shish uchun kerakli bo`limdan **+ Добавить элемент или ресурс** tugmasini bosib, zaruriy modul tanlanadi. Bir bo`limga istalgancha element yoki resurs qo`shish mumkin. Avval qo`shilgan modulning ustida bajariladigan amallar yuqoridagi sahifada keltirilgan.

Kurs bo`limlarini hamda kursga yoki kurs bo`limlariga qo`shilgan modullarni biridan-ikkinchisiga olib o`tish uchun quyidagi rasmda qizil chiziq bilan belgilangan piktogrammalarni sichqoncha yordamida **Drag&Drop** usulidan foydalanib boshqa bo`limlarga ko`chirish mumkin. Kursga yoki kurs bo`limlariga qo`shilgan modullarning har biri ko`k chiziq bilan belgilangan piktogrammaga ega bo`ladi. Ushbu rasmcha modul nomini o`zgartirish uchun xizmat qiladi. O`ng tarafda joylashgan sariq chiziq bilan belgilangan piktogramma esa mazkur bo`lim va uning tarkibidagi modullarni o`chirish imkonini beradi. Yashil chiziq bilan belgilangan piktogramma mazkur bo`lim va modullarini yashirin holatga keltiradi. Yuqorida joylashgan pushti chiziq bilan belgilangan piktogramma esa mazkur bo`lim ustida ish olib borilayotganini bildiruvchi belgi qo`yadi.

21-rasm. Kurs modullarini sozlash.

Kursni yaratish jarayonida kursning bo`limlari ya`ni nechta mavzu yoki haftadan iborat ekanligi aniq ko`rsatiladi. Bu esa yaratilgan kurs aniq qiymatda bo`lingan bo`ladi. Ba`zi hollarda kursga yangi mavzu qo`shish yoki ortib qolganini o`chirish zarur bo`ladi. Ushbu masala yuzasidan qo`shimcha bo`lim qo`shish yoki ortganini olib tashlash uchun kurs sahifasining quyida joylashgan va tugmalardan mos holatda foydalanish mumkin.

Режим редактирования tugmasini bosish bilan nafaqat kurs bo`limlarini sozlash va kursga zaruririy element yoki resurs qo`shish, balki kursdan foydalanayotgan ishtirokchilar uchun qo`shimcha bloklar qo`shish va ularni tahrirlash ishlarini ham bajarish mumkin.

Kursga doir bo`lgan bloklarning bir qancha turi bo`lib, ularning umumiy ro`yxati quyida keltirilgan:

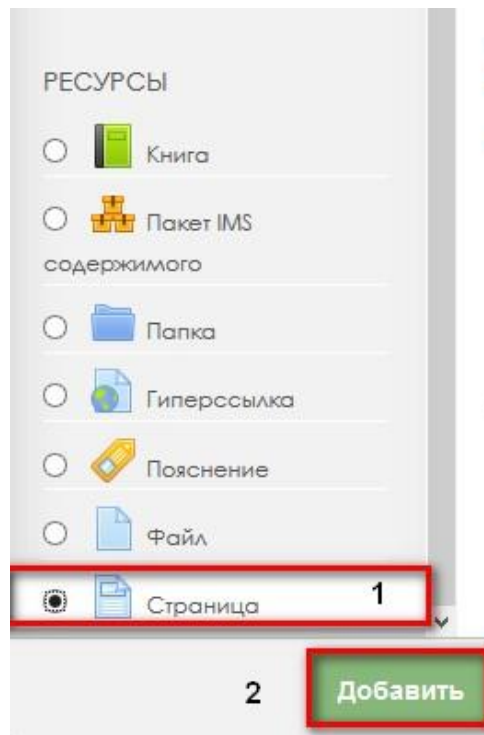
✓ HTML

- ✓ Личные файлы
- ✓ Люди
- ✓ Закладки администратора
- ✓ Искатель сообщества
- ✓ Календарь
- ✓ Комментарии
- ✓ Курсы
- ✓ Обмен сообщениями
- ✓ Описание курса/сайта
- ✓ Пользователи на сайте
- ✓ Внешние RSS-ленты
- ✓ Подопечные
- ✓ Меню блога
- ✓ Мои последние значки
- ✓ Текущий пользователь
- ✓ Теги
- ✓ Теги блога
- ✓ Случайная запись из глоссария
- ✓ Самостоятельное отслеживание завершения
- ✓ Состояние завершения курса
- ✓ Свежие записи блога
- ✓ Ссылки на разделы
- ✓ Результаты элементов курса
- ✓ Элементы курса

Ushbu ro`yxatda nomlari keltirilgan bloklarni kursga qo`shish huquqi faqat kurs mualliflariga berilgan bo`lib, mazkur bloklardan talabalar faqat foydalanishlari mumkin.

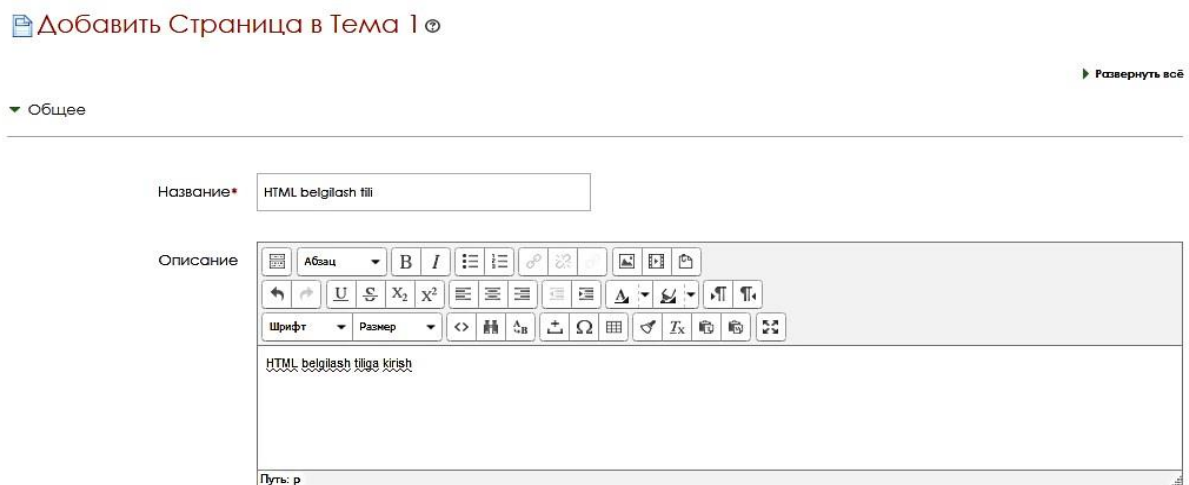
3.2. Kurs elementlari bilan ishlash.

Avvalgi bo`limda kurs elementlari va kurs resurslari hamda ularning bajaradigan vazifalari bilan batafsil tanishib chiqildi. Ushbu bo`limda esa kurs elementlarini yaratish va ular bilan bajariladigan barcha amallarni o`rganamiz.

24-rasm. Добавить оупаси.

Страница – modulini yaratish uchun kurs yoki kurs bo`limlarida mavjud **Добавить элемент или ресурс** tugmasi bosiladi. Natijada kurs elementi hamda kurs resurslarini tanlash oynasi aks etadi. Mazkur oynaning **Страница** modulini tanlab, **Добавить** tugmasini bosish orqali **Добавить страница** sahifasini ochish mumkin.

Отображать описание /
вступление на странице
курса ☐

▼ Содержание

Содержание страницы*

Абзац B I [List Icons] [Link Icon] [Image Icon] [Table Icon]

HTML belgilash tili inglizcha Hypertext Markup Language so'zlaridan olingan bo'lib, qimmatli belgilash tili degan ma'noni anglatadi. HTML dasturlash tili emas balki belgilash tili hisoblanadi. HTML web sayt va sahifalarning asosini quruvchi dasturiy mahsulot hisoblanadi. Hozirda HTML ning 5 versiyasidan foydalanilmoqda.

HTML buyruq va ko'rsatmalari "tag" deb yuritiladi. Teglar yopiluvchi qismi mavjud hamda bir qismi teglar ko'rinishida bo'ladi

Путь: p

▼ Внешний вид

Отображать название
страницы ☒

Показывать описание
страницы ☒

► Общие настройки модуля

► Ограничить доступ

Сохранить и вернуться к курсу

Сохранить и показать

Отмена

Обязательные для заполнения поля в этой форме помечены *

25-rasm. Добавить страница sahifasi.

Ushbu sahifaning **Название** maydoniga sahifa nomi, **Описание** maydoniga sahifa haqida qisqacha ma'lumot, **Содержание страницы** maydoniga sahifa mazmunini aks etuvchi matn kiritiladi. **Отображать название страницы** hamda **Показывать описание страницы** maydonlariga belgi qo'yish orqali sahifada ikkala maydonlarning ko'rinib turishligini yoki ko'rinmasligini ta'minlash mumkin.

Ushbu ma'lumotlarni saqlash uchun esa **Сохранить и вернуться к курсу** tugmasi bosiladi. Bajarilgan ishlarni bekor qilib kursning bosh sahifasiga qaytish uchun esa **Отменить** tugmasini bosish mumkin.

Файл – modulini yaratish uchun ham **+ Добавить элемент или ресурс** tugmasi bosilib, hosil bo'lgan oynadan **Файл** modulini tanlab, **Добавить** tugmasini bosish kifoya. Ushbu amallarni bajarish natijasida quyidagi sahifa namoyon bo'ladi:

Добавить Лекция в HTML bo'limlari bilan tanishish.

Развернуть все

Общее

Название*

HTML sahifalari bilan ishlash

Описание

Абзац

B I

HTML tilida yaratilgan sahifa qanday qismlardan tashkil topishi ko'rib chiqiladi.

Путь: p

Отображать описание /
вступление на странице
курса

☒

Внешний вид

Доступность

Контроль прохождения

Оценка

Общие настройки модуля

Ограничить доступ

Обязательные для заполнения поля в этой форме помечены *

Лекция moduli asosiy kurs elementlaridan biri hisoblanganligi uchun ham uning sahifalarini to'ldirish qolgan modullarni to'ldirishdan farq qiladi. Barcha modullar bilan ishlashda **Общее, Общие настройки модуля** va **Ограничить доступ** bo'limlarini to'ldirish qoidalari bir xil kechadi.

43

Отображать индикатор выполнения ?	Да ▼
Отображать текущий балл ?	Да ▼
Показывать меню ?	Да ▼
Минимальная оценка для отображения меню лекции ?	0% ▼
Слайд-шоу ?	Да ▼
Максимальное количество ответов/переходов ?	4 ▼
Использовать комментарий по умолчанию ?	Нет ▼
Ссылка на следующий элемент курса ?	Пусто ▼

28-рasm. Внешний вид bo`limi.

Внешний вид bo`limining maydonlari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ✓ **Отображать индикатор выполнения** – maydoni **Да** qiymatiga teng bo`lsa, o`zlashtirilgan **Лекция** darslariga o`zlashtirilganlik haqida belgi qo`yiladi.
- Отображать текущий балл** – maydoni **Да** qiymatiga teng bo`lsa, talaba faoliyati davomida jamlagan ballarini ko`rish imkoniga ega bo`ladi. Aks holda esa talaba mazkur modulni yakunlagandan so`ng natijalarini ko`rishi mumkin.
- ✓ **Показывать меню** – ushbu parametr yoqilgan bo`lsa, talabalar **Лекция** tarkibidagi sahifalar bo`yicha harakatlanish imkonini beruvchi menyudan foydalanishga ega bo`ladilar.
- ✓ **Минимальная оценка для отображения меню лекции** – talabalarga ma`ruza menyusi namoyon bo`lib turishi uchun ushbu maydonga kiritilgan ballar miqdoriga ega bo`lishlari kerak.

- ✓ **Слайд-шоу** – ushbu parametr ma’ruza modulini slayd-shou shaklida aks etishiga javob beradi.
- ✓ **Максимальное количество ответов/переходов** – ushbu maydonga kiritilgan miqdorda savollar uchun javob variantlarini tuzish mumkin bo’ladi.
- ✓ **Использовать комментарий по умолчанию** – ushbu parametr yoniq bo’lsa, berilgan javoblarning to’g’ri yoki noto’g’ri ekanligi haqida izoh aks etadi.
- ✓ **Ссылка на следующий элемент курса** – ushbu parametr kursning kerakli elementiga o’tish imkonini beruvchi havola namoyon bo’lishini ta’minlaydi.

Лекция доступна с 30 Сентябрь 2015 15 25 ☒ Включить

Крайний срок сдачи 30 Сентябрь 2015 15 25 ☐ Включить

Лимит времени 30 мин. ☒ Включить

Защитить лекцию паролем Да

Пароль 123456789 ☒ Показать

29-rasm. Доступность bo’limi.

Доступность bo’limining maydonlari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ✓ **Лекция доступна с** – mazkur parametr faollashtirilsa, ma’ruzadan belgilangan sana va vaqtdan boshlab foydalanish mumkin.
- ✓ **Лимит времени** – bu parametr ma’ruzadan foydalanishning oxirgi vaqtini belgilaydi.
- ✓ **Защитить лекцию паролем** – bu parametr faollashtirilsa, ma’ruzadan foydalanish uchun paroldan foydalanish mumkin. Parol professor-o’qituvchi tomonidan o’rnatiladi.
- ✓ **Пароль** – mazkur moduldan foydalanish uchun kiritilish zarur bo’lgan maxfiy kod.

30-rasm. Контроль прохождения bo`limi

Контроль прохождения bo`limining maydonlari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ✓ **Разрешить студентам повторное прохождение** – ushbu maydon **Да** qiymatiga teng bo`lsa, talabalar qayta o`zlashtirish imkoniga ega bo`ladilar.
- ✓ **Давать возможность повторно ответить на вопрос** – bu parametr ma`ruza savollariga qayttadan javob berish imkonini yaratadi.
- ✓ **Максимальное количество попыток** – bu maydon qiymati savollarga javob berish uchun urinishlar sonini belgilaydi.

31-rasm. Оценка bo`limi.

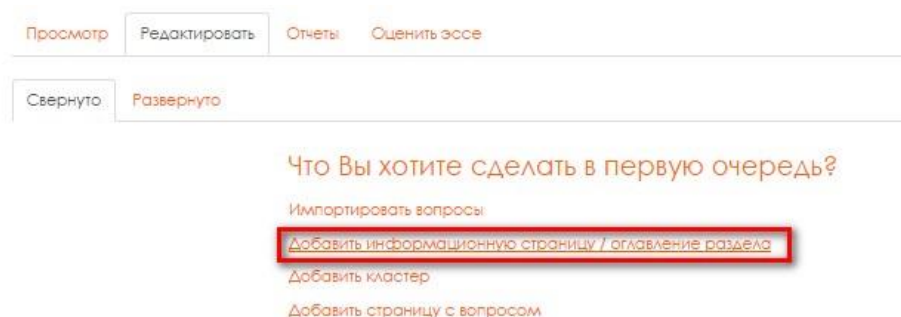
Оценка bo`limining maydonlari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ✓ **Оценка** – bu parametr baholash tizimi turini tanlash imkonini yaratadi.
 - **Тип** – ma`ruza modulini baholashning **Отсутствует**, **Балл** va **Шкала** turlarining biridan foydalanish mumkin.
 - **Отсутствует** turidan foydalanish orqali mazkur modulni o`zlashtirilganlik uchun baho berilmaydi hamda **Шкала** va **Максимальный балл** maydonlari nafaol holatga o`tadi;
 - **Балл** turidan foydalanish orqali esa modulni o`zlashtirish uchun beriladigan eng yuqori ballni belgilash mumkin. Baholashning **Балл** turidan foydalanilganda, **Шкала** maydoni nafaol holatga o`tadi;
- ✓ **Шкала** turidan foydalanilganda esa mavjud shkala bo`yicha baholanadi. Baholashning bu turidan foydalanilganda, **Максимальный балл** nafaol holatga o`tadi.
- ✓ **Проходной балл** – ushbu maydonga o`tish balining minimal qiymati kiritiladi.
- ✓ **Тренировочная лекция** – ushbu parametrni faollashtirish orqali ma`ruzani sinov uchun faollashtirish mumkin. Ushbu turdagi ma`ruzada olingan natijalar baholar jurnaliga kiritilmaydi.
- ✓ **Баллы за каждый вариант ответа** – bu maydonga har bir javob variantlariga beriladigan ball miqdori kiritiladi.
- ✓ **Разрешить повторное прохождение** – bu parametr faollashtirilsa qayta o`zlashtirish imkoni beriladi.
- ✓ **Обработка результатов попыток** – bu parametr urinishlar natijasida olingan ballarning maksimal yoki o`rtacha qiymatini hisobga olishni tanlash imkonini beradi.
- ✓ **Минимальное количество вопросов** – bu maydonga ma`ruzada javob berilishi kerak bo`lgan savollar soni kiritiladi.

Barcha bo`limlarning maydonlari tegishli ma`lumotlar bilan to`ldirilgandan so`ng, **Сохранить и вернуться к курсу** tugmasini bosish orqali ma`ruza mashg`uloti yaratiladi.

Yaratilgan ma'ruzaga o'quv materiallarni joylashtirishning bir qancha usuli bo'lib, ulardan istalgancha hohlagan tartibda foydalanish mumkin. Ma'ruza elementi asosan axborot va savollar sahifalaridan iborat bo'ladi. Ushbu elementga ma'lumot qo'shishning quyidagi usullari mavjud:

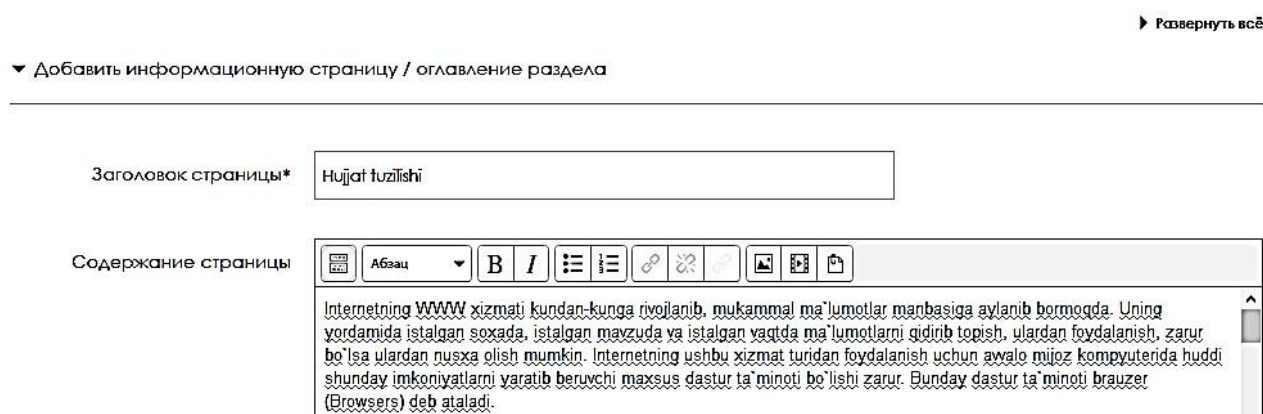
1. **Импортировать вопросы** – Savollarni import qilish.
2. **Добавить информационную страницу/оглавление раздела** –
Axborot sahifasini qo'shish/bo'lim sarlavhasi.
3. **Добавить кластер** – Klaster qo'shish.
4. **Добавить страницу с вопросом** – Savolga ega bo'lgan sahifa qo'shish.

32-rasm. Добавить страницу sahifasi.

Bilamizki, barcha ta'lim tizimlarida talabalarni mavzu bo'yicha materiallar bilan ta'minlash vazifasi ma'ruza mashg'ulotiga biriktirilgan. O'rganilayotgan element ham xuddi ushbu vazifani bajaradi. Ma'ruza elementining materiallar bilan ta'minlovchi qismi **Добавить информационную страницу/оглавление раздела** sahifasi hisoblanadi.

HTML sahifalari bilan ishlash®

Eng birinchi brauzer CERN (Evropa Fizika Tadqiqotlari Markazi) hodimi Tim Berner tomonidan kashf qilingan. AQSHning NSCA (Milliy Super Hisoblash Markazi) hodimi Mark Andrisson va bir nechta talabalar tomonidan ishlab chiqilgan Mosaic brauzeri esa grafik ma'lumotlarni ekranda aks ettira oluvchi birinchi brauzer bo'lgan.

Brauzer inglizcha so'z bo'lib, ko'rinishni ta'minlash, ko'rsatish ma'nosini anglatadi.

Dunyoda eng ko'p foydalaniladigan brauzerlar Netscape Communication Navigator va Internet Explorer lar hisoblanadi.

Bugungi kunda Netscape hamda Internet Explorer dan tashqari yana ko'plab Opera, FMSD Friada, MSICE, Web celerator, AtGuard, AdWiper kabi brauzerlar mavjuddir. Brauzerlarga qo'yiladigan asosiy talablardan biri, bu internetning WWW

Путь: р

☒ Расположить кнопки горизонтально?

☒ Показывать в меню?

▼ Содержимое 1

Описание*

Hujjat tanasi

Переход

Следующая страница ▼

► Содержимое 2

► Содержимое 3

► Содержимое 4

Сохранить страницу

Отмена

33-rasm. Добавить информационную страницу/оглавление раздела sahifasi.

Ushbu sahifa bo`lim va maydonlari quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- ✓ **Заголовок страницы** – sahifa sarlavhasi.
- ✓ **Содержание страницы** – sahifa matni.
- ✓ **Содержимое** – Mundarijaning birinchi rejasi.

Описание – Birinchi reja sarlavhasi.

Переход – birinchi reja tugmasini bosgandan keyin aks etuvchi sahifa.

Ma'ruza mashg`ulotining har bir sahifasida kamida bir dona, ko`pi bilan to`rt dona reja vazifasini bajaruvchi tugmalar joylashtiriladi.

Ma'ruza elementi uchun savollarni import qilishda **Импортировать вопросы** sahifasidan foydalaniladi. **Moodle** tizimi **Cloze, Alken, Blackboard, Examview, Gift, Moodle XML, WebCT** kabi bir qator fayllarni o`ziga import qilish imkoniga ega.

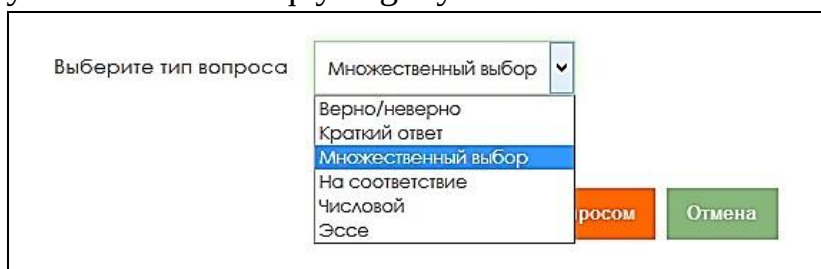
Savollarni import qilish uchun savol formatlaridan birini tanlab, savol faylini yuklash orqali amalga oshiriladi.

34-rasm. Импортировать вопросы sahifasi.

Ma'ruza elementida o'zlashtirilganlik darajasini aniqlashda savollardan foydalaniladi. Savollar va uning javoblari test shaklida bo'lib, uni tashkil etish quyidagi rasmda keltirilgan tartibda amalga oshiriladi.

Sahifani yaratishdan avval quyidagi oynadan savol turini tanlashga kerak.

35-rasm. Выберите тип вопроса sahifasi.

Множественный выбор – ushbu turdagi savolda bitta yoki bir nechta to'g'ri javoblar bo'lishi mumkin, har bir savolga berilgan javobga ballar ma'ruza mashg'ulotiga ajratilgan umumiy ball va undagi savollar soniga qarab belgilanadi.

Har bir to'g'ri va noto'g'ri variantli javoblarga izohlar qo'shish mumkin.

NAMUNA

Savol: HTML atamasining kengaytmasi qanday bo'ladi?

To'g'ri javob: Hypertext Markup Language, **Izoh:** Siz to'g'ri javob berdingiz!

Noto'g'ri javob : Hyper Transfer Managment List, **Izoh:** Siz noto'g'ri javob berdingiz!

Краткий ответ –bu turdagi savolga javob talaba tomonidan maxsus matn orqali beriladi. Savolning bu turi test shaklida emas, balki savol-javob shaklida olib boriladi.

Числовой – bu turdagi savolni tashkil etish **Краткий ответ** shakli bilan deyarli bo`lib, faqat bunda javob faqat raqam va sonlardan iborat bo`lishi kerak.

HTML sahifalari bilan ishlash

➔ Развернуть код

▼ Создать страницу с вопросом

Заголовок страницы*	2-mavzu bo'yicha efit zavodlar
Содержание страницы*	[B] Микс ▾ [I] [U] [List-Group] [Link] [Image] [Table] [Code] Где брать идеи для заданий?
Путь к	/y_2
Параметры ⚙️	☐ Многократный ответ

▼ Ответ 1

Ответ*	[B] Микс ▾ [I] [U] [List-Group] [Link] [Image] [Table] [Code] Или скажите ботам.
Путь к	
Ответ	[B] Микс ▾ [I] [U] [List-Group] [Link] [Image] [Table] [Code] 1
Переход ⚙️	Конец лекции ▼
Баллы за ответ ⚙️	1

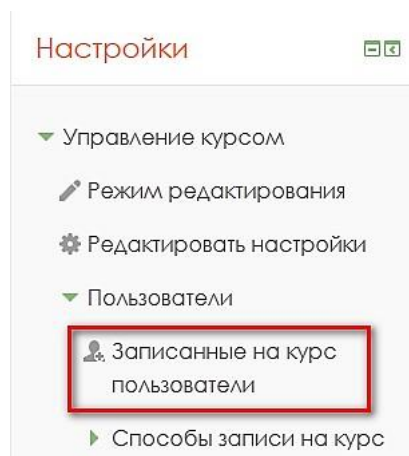
Сохранить страницу
Отмена

Облачный редактор вопросов и тестов в этой форме пока не поддерживается.

36-rasm. Добавить страницу с вопросом sahifasi.

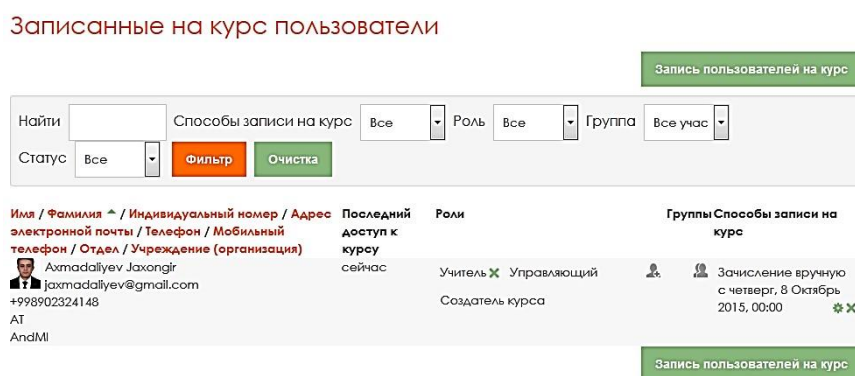
3.3. Yaratilgan kursga talabalarni qo`shish.

Mazkur ta'lim tizimida yaratilgan kursdan talabalar foydalanishlari uchun ularni kursga talaba sifatida kurs tarkibiga qo'shish darkor. Buning uchun kursning **Настройки** blokidan quyidagi bo'limga kirish kerak.

37-rasm. Настройки bloki.

Ushbu bo`limga kirish natijasida quyidagi sahifa namoyon bo`ladi:

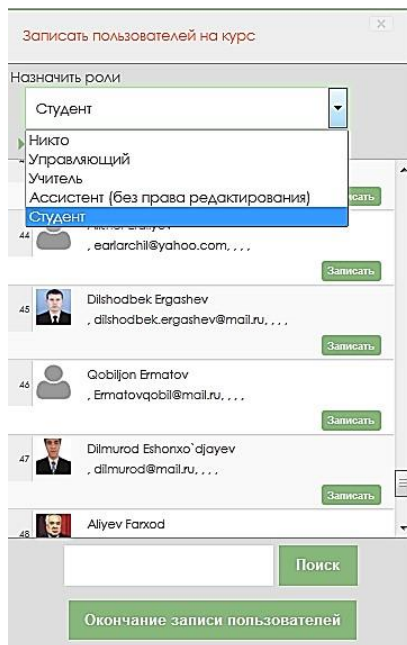

38-rasm. Записанные на курс пользователи sahifasi.

Ushbu sahifada kursga a'zo bo`lgan barcha foydalanuvchilar ro`yxatini ko`rish mumkin. Kursga a'zo bo`lgan foydalanuvchilarni **Способы записи на курс, Роль, Группа, Статус** kabi parametrlar bo`yicha izlash va saralash imkoniyati mavjud bo`lib, bu funktsiya turli parametrlar bo`yicha zaruriry foydalanuvchilarni izlab toppish va saralash uchun xizmat qiladi. Birinchi ustundagi **Имя / Фамилия/ Индивидуальный номер / Адрес электронной почты / Телефон/ Мобильный телефон / Отдел / Учреждение (организация)** parametrlar bo`yicha foydalanuvchilarni saralash mumkin. **Последний доступ к курсу** ustunida foydalanuvchining oxirgi marta tizimga kirgan vaqti aks etadi. **Роли** ustunida esa foydalanuvchilar tegishli bo`lgan guruhlar ro`yxati namoyon bo`ladi. **Группы** ustuni yordamida foydalanuvchini mavjud guruhlariga a'zo qilish mumkin. **Способы записи на курс** ustunida esa foydalanuvchilar kursga a'zo bo`lgan usulining nomi va vaqti aks etadi hamda mazkur ustundagi ikonkasi yordamida kursdan foydalanuvchi

foydalanish mumkin boʻlgan vaqt, ✕ ikonkasi yordamida esa foydalanuvchini kurs tarkibidan oʻchirib imkonini beradi.

Kursga turli guruhlar boʻyicha foydalanuvchilarni qoʻshish uchun **Запись пользователей на курс** tugmasini bosish kerak. Natija quyidagicha modul oynasi namoyon boʻladi:

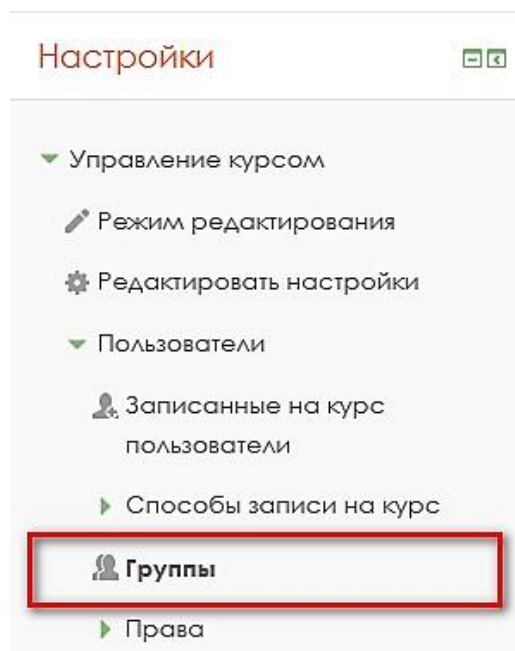
39-rasm. Записать пользователей на курс oynasi.

Ushbu oynada tizimga aʼzo boʻlgan barcha foydalanuvchilar roʻyxatini koʻrish mumkin. Kursga foydalanuvchilarni qoʻshish uchun **Назначить роли** maydonidan tegishli guruh tanlanadi hamda foydalanuvchi nomi qarshisida joylashgan **Записать** tugmasini bosish kerak. Kursga qoʻshilishi kerak boʻlgan foydalanuvchilarni oynaning pastki qismida joylashgan qidiruv maydoni orqali izlash mumkin.

Foydalanuvchilarni qoʻshish jarayoni yakunlanganidan soʻng **Оканчание записи пользователей** tugmasini yoki oynaning yuqori qismida joylashgan ✕ tugmasini bosish kerak.

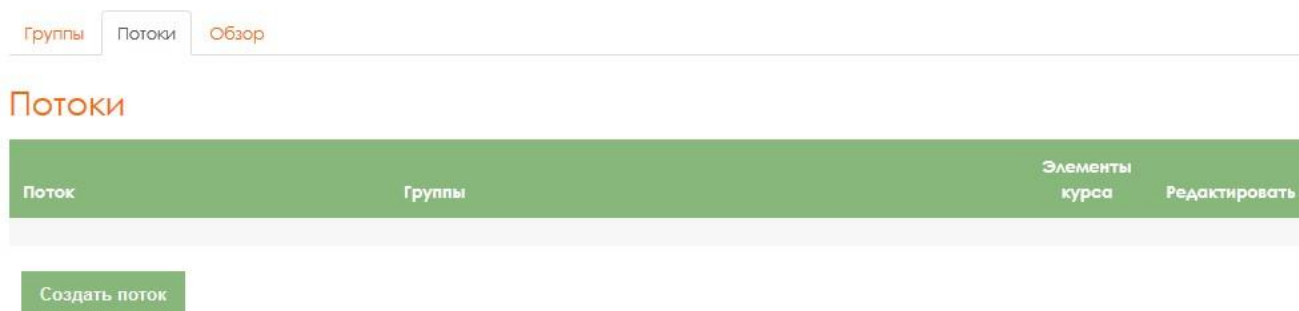
3.4. Kursga oqim va guruhlar qoʻshish.

Mazkur taʼlim tizimini kurslarga aʼzo boʻlgan talabalarni akademik guruhlar va oqimlar boʻyicha tartiblash imkoniyati ham mavjud boʻlib, buning uchun kursning **Настройки** blokidagi **Группы** boʻlimga kirish kerak.

38-rasm. Группы bo`limi.

Hosil bo`lgan sahifa **Группы** (Guruhlar), **Потоки** (Oqimlar) va **Обзор** (Ko`zdan kechirish) bandlaridan iborat bo`lib, guruh yaratishdan oldin oqimlarni yaratish maqsadga muvofiqdir.

39-rasm. Потоки sahifasi.

Kurs tarkibida oqim yaratish uchun **Создать поток** tugmasini bosish kerak. Natijada quyidagi sahifa namoyon bo`ladi:

Создать поток

▼ Общее

Название потока*

ID потока ⓘ

Описание потока

Абзац B I [List Icons]

Путь: p

Сохранить Отмена

40-rasm. Создать поток sahifasi.

Yuqoridagi sahifadan ko`rinib turibdiki, oqim yaratishda **Название потока** maydoniga oqim nomini, **Описание потока** maydoniga esa oqim haqida qisqacha izoh yozish yetarli bo`ladi.

Группы Потоки Обзор

Информатика va AT - ЕЕЕ Группы

Группы:

Участники выбранной группы:

Редактировать настройки группы

Удалить выбранные группы

Добавить/удалить участников

Создать группу

Автосоздание групп

Импортировать группы

41-rasm. Группы sahifasi.

Tizimda oqim yaratish jarayoni yakuniga yetgandan keyin esa guruh yaratish jarayonini boshlash mumkin (41-rasm). Guruh yaratishning uch xil usuli bo`lib, ular

Создать группу (guruh yaratish), **автосоздание групп** (guruhlarni avtomatik yaratish) va **Импортировать группы** (guruhlarni import qilish).

Guruh yaratishning oddiy usuli orqali bir paytning o`zida faqat bur dona guruh yaratish nunkin. Bu usul orqali guruh yaratish uchun **Название группы** (Guruh nomi), **Описание группы** (Guruh haqida izoh), **Новое изображение** (Guruh tasviri) maydonlarini zaruriy ma'lumotlar bilan to'ldirib, **Сохранить** (Saqlash) tugmasini bosish kerak (42- rasm).

Название группы* Необходимо заполнить

ID группы ?

Описание группы

Кодовое слово ? ☐ Показать

Скрыть изображение Нет

Новое изображение ? Выберите файл...

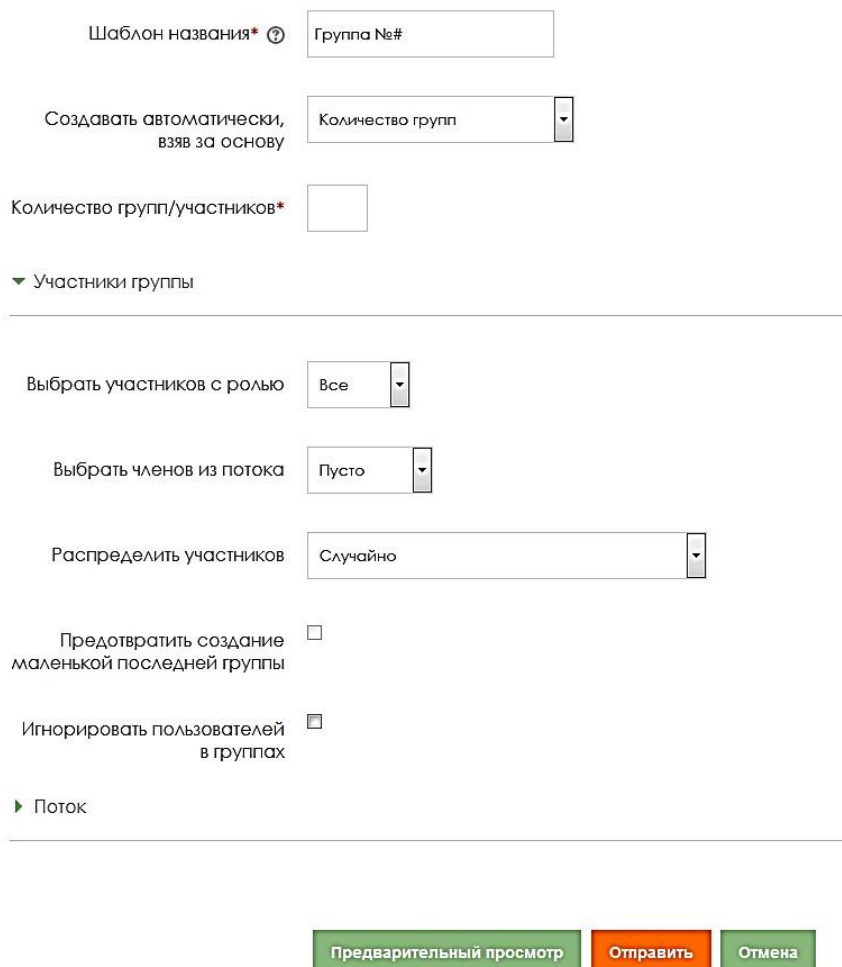
Для загрузки файлов перетащите их сюда.

Сохранить Отмена

42-рasm. Создать группу sahifasi.

Guruh yaratishning avtomatik usuli orqali bir paytning o`zida bir nechta guruh yaratish mumkin. Bu usul orqali guruh yaratish uchun **Шаблон название** (Qolib

номи), **Количество групп/участников** (Guruhlar/foydalanuvchilar soni), **Распределить участников** (Foydalanuvchilarni taqsimlash) maydonlarini zaruriy ma'lumotlar bilan to'ldirib, **Отправить** (Yuborish) tugmasini bosish kerak (43- rasm).

43-rasm. Автосоздание групп sahifasi.

Guruh yaratishning import qilish usuli orqali ham bir paytning o'zida bir qancha guruh yaratish imkoiyati mavjud. Bu usulning avtomatik guruh yaratish usulidan farqi shuki, yaratilishi kerak bo'lgan guruh ro'yxati matnli fayllardan yuklanadi. Bu usul orqali guruh yaratish uchun **Импорт** (Import qilish) maydonini zaruriy ma'lumot bilan to'ldirib, **Импортировать групп** (Guruhlarni import qilish) tugmasini bosish kerak (44- rasm).

Импорт Выберите файл...

 Для загрузки файлов перетащите их сюда.

Импортировать группы Отмена

44-rasm. Импортировать группы sahifasi.

Mazkur kurs uchun yaratilgan oqimlar va tashkil etilgan guruhlar hamda ularga a'zo bo'lgan foydalanuvchilar haqida batafsil ma'lumot olish uchun mazkur bo'limning **Обзор** sahifasidan foydalanish mumkin (45-rasm). Bu sahifa oqimlar hamda guruhlar kesimida foydalanuvchilarni saralash va oqim tarkibiga kiritilmagan guruhlar haqida ham ma'lumot beradi.

Группы Поток **Обзор**

Informatika va AT - EEE Обзор

Поток Группа

Фильтр групп по: Все ▼ Все ▼

EEE 1-oqim

1-kurs EEE yo'nalishig 1-oqimi

Группы (0)	Участники группы	Количество участников
[Группа вне потока]		
Группы (1)	Участники группы	Количество участников
171-15		0

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Белозубов А.В. Система дистанционного обучения Moodle: Учебно методическое пособие СПб.: СПбГУ ИТМО, 2007. — 108 с.
2. Галузо И.В. Методика реализации обучающей функции тестов в среде MOODLE / И.В. Галузо, В.В. Небышинец, П.А. Стасулёнок // Современное образование Витебщины. — 2013.— № 1. — С. 76–80.

3. Галузо И.В. Структура дистанционного обучения школьников и методическое сопровождение учебного процесса в среде MOODLE. Могилев: МГУ имени, 2013. — 96-98 с.
4. Гильмутдинов А.Х. Электронное образование на платформе MOODLE. Казань, КГУ. – 2008.–169 с.
5. Энгель В. Moodle для новичков. Обзор возможностей Moodle в вопросах и ответах / В. Энгель. – Moodle Center, 2012 — 18 с.
6. <http://uz.infocom.uz/2013/10/14/erkin-va-ochiq-kodli-lms-tizimlar-tahlili/>

